

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

(тип кваліфікаційної роботи)

Магістр

(освітнійступінь)

на тему «Чинники статеворольових очікувань у юнаків та дівчат в різних типах стосунків (на прикладі стосунків на відстані, «відкритих стосунків») та традиційних стосунків»

ХАІ.704.760пМ.24О.053. 10693642 КР

Виконав: здобувач (ка) б курсу групи №760пМ
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

(код та найменування)

Спеціальність 053 «Психологія»

(код та найменування)

Освітня програма «Психологічне консультування та психотерапія»

(найменування)

Дар'я БОНДАРЕНКО

(прізвище та ініціали здобувача (ки))

Керівник: Борис ГУЛЬМАН

(прізвище та ініціали)

Рецензент: Анастасія БОЛЬШАКОВА

(прізвище та ініціали)

Харків – 2024

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра психології
Рівень вищої освіти другий магістерський
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(код і найменування)
Спеціальність 053 «Психологія»
(код і найменування)
Освітня програма «Психологічне консультування та психотерапія
(найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Юрій ГУЛІЙ

(підпис)

(ініціали та прізвище)

«05» жовтня 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Бондаренко Дар'я Сергіївна

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Чинники статеворольових очікувань у юнаків та дівчат в різних типах стосунків (на прикладі стосунків на відстані, «відкритих стосунків») та традиційних стосунків

керівник кваліфікаційної роботи Гульман Борис Львович, док.псих.наук, доц.к.704
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету №2043-уч від «27» листопада 2023 року.

2. Термін подання здобувачем кваліфікаційної роботи «12» лютого 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи дослідити гендерні особливості статеворольових очікувань у чоловіків та дівчат в різних типах стосунків.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати) Провести теоретичний аналіз психологічної літератури з питання гендеру та гендерних установок. Дослідити особливості статеворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають в стосунках на відстані. Дослідити особливості статеворольових очікувань у хлопців дівчат, що перебувають у «відкритих стосунках» Дослідити особливості статеворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають у традиційних стосунках. Провести порівняльний аналіз статеворольових очікувань хлопців та дівчат в різних типах міжособистісних стосунків.

5. Перелік графічного матеріалу: _____

Рис. 18

Табл. 9

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Гульман Борис Львович, доц.псих.наук, доц.к.704	22.09.23-	15.10.23
2	Гульман Борис Львович, доц.псих.наук, доц.к.704	18.10.23	23.10.23
3	Гульман Борис Львович, доц.псих.наук, доц.к.704	14.12. 23	20.12.23

Нормоконтроль _____ С. В. Кузьміна «12» лютого 2024 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «10» вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
	Затвердження теми, мети та завдань роботи.	10.09.23-17.09.23	
	Складання плану роботи.	18.09.23-21.09.23	
	Аналіз літературних джерел. Написання першого розділу роботи.	22.09.23-15.10.23	
	Планування дослідження та підбір методик. Написання другого розділу роботи.	18.10.23-23.10.23	
	Проведення дослідження.	24.10.23-31.11.23	
	Статистична обробка отриманих даних.	01.12.23-13.12.23	
	Написання третього розділу роботи.	14.12. 23-20.12.23	
	Написання загальних висновків по роботі та оформлення тексту роботи.	21.12. 23–25.12.23	
	Передзахист.	26.12.2023	
10.	Внесення коректив до роботи.	27.12.23-30.12.23	
11.	Оформлення та підписання відповідної документації(висновок керівника, висновок кафедри, рецензія та довідка на предмет наявності порушень академічної доброчесності).	02.01.24-06.01.24	
12.	Підготовка електронної презентації та тексту доповіді.	07.01.24-09.01.24	
13.	Строк подання здобувачем роботи на кафедру.	10.01.24	
14.	Захист.	15.01.24	

Здобувач _____ Дар'я БОНДАРЕНКО
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ Борис ГУЛЬМАН
(підпис) (ініціали та прізвище)

Реферат

Кваліфікаційна робота: 66 с., 9 табл., 18 рис., 3 дод., 49 джерел.

Ключові слова: ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ, ПОЛОРОЛЬОВІ ОЧІКУВАННЯ, СТОСУНКИ, МІЖСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ.

Об'єкт дослідження – статеворольові очікування

Предмет дослідження – статеворольові очікування чоловіків та дівчат у різних типах стосунків

Мета дослідження – дослідити гендерні особливості статеворольових очікувань у чоловіків та дівчат в різних типах стосунків.

Методи дослідження: опитувальник «рольові очікування й домагання в шлюбі» А. Н. Волкова, тест міжособистісних відносин Лірі, методика незакінчених речень «Я – жінка (чоловік)» Н. Л. Ожигової, а також методи математико-статистичної обробки даних У-критерій Манна-Уїтні та Н-критерій Краскела-Уолліса.

Висновки: у хлопців, що знаходяться у стосунках на відстані, інтимність та ідентифікація з партнеркою вважаються важливими, тоді як для дівчат активність у стосунках є пріоритетом. Більшість опитаних вибирають соціальну активність. Дівчата проявляють лідерські риси, хлопці більш домінуючі та мають високі очікування від партнерок. Стереотипне мислення спостерігається у відносинах на відстані через обмежений реальний досвід. Дівчата описують себе як доброзичливих, хлопці - як підозрілих. У традиційних стосунках для хлопців важливіше побутові аспекти, для дівчат - соціальна активність. Стосунки на відстані характеризуються прагненням до зовнішньої привабливості та гендерною стереотипізацією. Традиційні відносини сприймають традиційні гендерні ролі, в той час як відкриті стосунки акцентують на зовнішній привабливості та особистому розвитку. Також спостерігається більша стереотипізація у відносинах на відстані через відсутність реального досвіду взаємодії.

Abstract

Qualifying work: 66 pages, 9 tables, 18 figures, 3 appendices, 49 sources.

Keywords: GENDER STEREOTYPES, GENDER ROLE EXPECTATIONS, RELATIONSHIPS, INTERPERSONAL RELATIONSHIPS.

Research object – interpersonal awareness

Research subject – interpersonal awareness of men and women in different types of relationships.

Research aim – to investigate gender-specific expectations regarding gender roles in men and women in different types of relationships.

Research methods: «Role Expectations and Claims in Marriage» questionnaire by A.N. Volkov, Liri's interpersonal relations test, N.L. Ozhyhova's unfinished sentences method «I - Woman (Man)», as well as methods of mathematical and statistical data processing U-criterion Mann-Whitney and H-criterion Kruskal-Wallis.

Conclusions: Intimacy and identification with the partner are considered important for boys in long-distance relationships, while girls prioritize activity in relationships. Most respondents prefer social activity. Girls exhibit leadership traits, while boys tend to be more domineering and have high expectations from their partners. Stereotypical thinking is observed in long-distance relationships due to limited real-life experience. Girls describe themselves as friendly, while boys tend to perceive themselves as suspicious. In traditional relationships, domestic aspects are more critical for boys, while girls prioritize social activity. Long-distance relationships emphasize external attractiveness and gender stereotyping. Traditional relationships adhere to conventional gender roles, whereas open relationships focus on external appeal and personal development. Furthermore, there is a higher degree of stereotyping in long-distance relationships due to a lack of real interaction experience.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА СТАТЕВОРОЛЬОВІ ОЧІКУВАННЯ	5
1.1. Поняття та теорії походження гендерних стереотипів.....	5
1.2. Психологічні чинники формування гендерних стереотипів та статеворольових очікувань	13
1.3. Гендерні дослідження: сучасний огляд на проблематику гендерних ролей та статеворольових очікувань в житті людини.....	18
Розділ 2. ПРОЦЕДУРА ДОСЛІДЖЕННЯ	23
2.1. Характеристика вибірки	23
2.2. Методики дослідження	23
Розділ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАТЕВОРОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ У ЧОЛОВІКІВ ТА ДІВЧАТ В РІЗНИХ ТИПАХ СТОСУНКІВ.....	26
3.1. Особливості статеворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають в стосунках на відстані.	26
3.2. Особливості статеворольових очікувань у хлопців дівчат, що перебувають у «відкритих стосунках»	30
3.3. Особливості статеворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають у традиційних стосунках.	41
3.4. Порівняльний аналіз статеворольових очікувань хлопців та дівчат в різних типах міжособистісних стосунків.....	51
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	61
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність дослідження ґрунтується в розумінні та відображенні різних аспектів соціокультурного та політичного життя суспільства. Наукові дослідження гендерних питань дозволяють виявити та аналізувати соціальні стереотипи, нерівності, дискримінацію, та інші аспекти, що пов'язані з гендерною ідентичністю.

Такі дослідження важливі для формування політики рівності статей, сприяють зміцненню прав жінок та чоловіків, а також створенню більш рівного та інклюзивного суспільства. Розуміння гендерних установок також дозволяє виявити причини та наслідки стереотипів та дискримінації, що може бути основою для подальших дій у забезпеченні рівних можливостей для всіх груп суспільства.

Зокрема, в українському суспільстві дослідження гендерних установок може виявити та розкрити традиційні ролі статей, особливості гендерної рівності в різних сферах, таких як освіта, праця, політика, та вплив гендерних стереотипів на ці сфери. Це може стати основою для формування програм та стратегій для підвищення гендерної рівності та розвитку суспільства в цілому.

Дослідженнями гендерної ідентичності займалися Дж. Скотт, Г. Теджвел і Дж. Тернер, що започаткували теорію соціальної ідентичності, У. Ліппман, що досліджував природу стереотипів, зокрема, гендерних. А. Рейс дослідив особливості вибору партнера, спираючись на особливості гендерних стереотипів, О.Г. Гіряк дослідила особливості гендерної поведінки в соціальних мережах, а також інші українські вчені, такі як М. Ляшко, С. Курван, Н.В. Кравчук та інші.

Тим не менш, сучасне різноманіття міжособистісних відносин, що може протікати не лише в реальному вимірі, але й в віртуальній середі, а також не лише в рамках традиційних стосунків, але й в «відкритих»,

викликає зацікавленість у контексті гендерної психології, а саме в статеворольових очікуваннях щодо партнерів.

Об'єкт дослідження: статеворольові очікування

Предмет дослідження: статеворольові очікування чоловіків та дівчат у різних типах стосунків

Мета дослідження: дослідити гендерні особливості статеворольових очікувань у чоловіків та дівчат в різних типах стосунків.

Задачі:

1. Провести теоретичний аналіз психологічної літератури з питання гендеру та статеворольових.

2. Дослідити особливості статеворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають в стосунках на відстані.

3. Дослідити особливості статеворольових очікувань у хлопців дівчат, що перебувають у «відкритих стосунках»

4. Дослідити особливості статеворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають у традиційних стосунках.

5. Провести порівняльний аналіз статеворольових очікувань хлопців та дівчат в різних типах міжособистісних стосунків.

У дослідженні взяли участь 68 людей віком від 22 до 26 років, що мешкають на території України.

Для дослідження були використані такі методики, як опитувальник «рольові очікування й домагання в шлюбі» А. Н. Волкова, тест міжособистісних відносин Лірі, методика незакінчених речень «Я – жінка (чоловік)» Н. Л. Ожигової, а також методи математико-статистичної обробки даних У-критерій Манна-Уїтні та Н-критерій Краскела-Уолліса.

РОЗДІЛ 1. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА СТАТЕВОРОЛЬОВІ ОЧІКУВАННЯ

1.1. Поняття та теорії походження гендерних стереотипів

Початок розробки теорії стереотипізації відзначений роботами американських вчених. У 1922 році була опублікована книга Уолтера Ліппмана під назвою «Громадська думка», в якій вперше введено в науковий обіг поняття «стереотип». Ліппман визначав «стереотипи» як «упереджені думки», які мають «рішучий вплив на процес сприйняття». Ці стереотипи виявляють певні об'єкти як знайомі, чи незнайомі, роблячи так, щоб незнайомі об'єкти здавалися глибоко чужими, тоді як знайомі - добре відомими [22].

Теорія стереотипу почала формуватися у тих збільшеної уваги дослідників до вивчення масової свідомості. На відміну від традиційного філософського підходу до свідомості, У. Ліппман поставив функціональне завдання впливу вже наявних у свідомості знань про предмет сприйняття самого предмета. Його основний інтерес лежав у стійкості стереотипів, що він пояснював як функцію захисту соціальних цінностей відповідної соціальної групи [22].

Теорія Ліппмана зацікавила дослідників не лише Сполучених Штатів, а й Європи. У 60-70-ті роки виникло кілька наукових проблем, пов'язаних із дослідженням соціальних стереотипів, зокрема, у зв'язку з розвитком феміністського руху та гендерних досліджень. Це призвело до глибшого вивчення соціостатевих аспектів стереотипізації суспільної свідомості [13].

Багатогранність та складність явища стереотипу зумовили різноманітність його характеристик у наукових дослідженнях. Тим не менш, від самого початку американські соціологи намагалися виділити деякі характерні риси, які, як і раніше, залишаються актуальними. Коли говорять про поняття як про стереотип, мається на увазі, що воно: 1) швидше просте,

ніж складне або диференційоване; 2) швидше неточне, ніж точне; 3) воно найімовірніше засвоєно з інших, ніж отримано у безпосередньому досвіді з дійсністю, що його представляє [13].

На думку Г. Алексеевої, гендер є одним із ключових вимірів соціальної структури суспільства, поряд з класовими, віковими та національними характеристиками особистості. Введення поняття «гендер» в область гуманітарних наук вимагало перегляду поняття «статі» [2].

За Дж. Скоттом, розуміння гендерної ідентичності виступає як формуючий аспект у взаємодії між людьми, ґрунтуючись на розрізнених уявленнях про різниці між статями, та виражається через стать як головний механізм встановлення владних стосунків.

Поняття «гендер» не обмежується визначеннями «стать» або «статеві рольові моделі поведінки», оскільки воно включає не лише соціальні аспекти статевих відмінностей на рівні індивідуумів та суспільства, але також аналізує вплив гендерних факторів на традиції, мораль, релігію, політичні інститути, економіку, мову, мистецтво та інші сфери людської діяльності та форми громадської організації [33].

Стать, у гендерній концепції, тлумачиться як біологічна характеристика, що охоплює фізичні риси, такі як анатомія і гормональний склад, а також здатність до репродукції. У свою чергу, гендер визначається як соціальний процес, що включає навчання, прийняття гендерних ролей і усвідомлення відповідної поведінки, незалежно від того, чи відповідає ця поведінка певному гендерному статусу чи ні. В рамках гендерного підходу, статеві рольові моделі будуються на основі аналізу соціального домінування в уявленнях про стать та її функціонування [6].

Сам гендерний підхід може включати різні теоретичні і концептуальні підходи, що відображає дискусійність і різноманітність досліджень в області гендеру і надає можливість для безлічі точок зору і рішень.

В.С. Агеев писав, що гендерні стереотипи являють собою спрощені та узагальнені уявлення про те, якими мають бути чоловіки та жінки відповідно

до суспільних очікувань. З погляду когнітивного підходу, вони є неправильні і суперечливі ставлення до мужності і жіночності. Ці стереотипи формуються на ранніх етапах життя в процесі соціалізації, коли діти освоюють норми та очікування, пов'язані з їхньою власною статтю [1].

Соціальний взаємозв'язок між обома гендерами у суспільстві дозволяє дітям формувати уявлення про протилежне поле. Гендерні відмінності стають видимими і зовнішніми рисами, що сприймаються. Цей процес навчання починається у дитинстві та дозволяє дітям категоризувати інших людей за їхньою статевою приналежністю [1].

С. Бем розробила теорію гендерних схем, в якій стверджується, що гендерні стереотипи чи «схеми» формуються в ранньому дитинстві з урахуванням того, як дитина сприймає свою статеву ідентичність. Вони використовують норми та уявлення про чоловічість і жіночість, а також про гендерні ролі, щоб сприймати та організовувати інформацію про світ навколо себе. Вплив цих схем веде до моделювання дитиною своєї поведінки [36].

Аналіз гендерних стереотипів та їх вплив на пізнавальні здібності розглядається в залежності від застосованих теоретичних рамок і методів. Прихильники когнітивізму досліджують пізнавальні відмінності між статями, зміст та правдивість гендерних стереотипів, а також їхню структуру та властивості. Вони розглядають гендерні стереотипи як стійкі уявлення, що зазнали емоційного впливу та нормування в суспільстві. Когнітивісти вважають, що для точного визначення статі оточуючих осіб люди повинні опанувати правильні знання про гендерні категорії протягом процесу соціалізації [36].

З іншого боку, Н.В. Лавриненко писала, що гендерна соціологія віддає перевагу підходу, заснованому на конструктивізмі. У цьому контексті гендер розглядається як соціокультурний конструкт, що формується в процесі взаємодії і включає статеві рольові стереотипи, а також біологічну стать і гендерний дисплей. Гендерний дисплей означає соціально-нормативні ідентифікаційні прояви, які свідчать про належність індивіда до тієї чи іншої

категорії статі. Відповідно до цього підходу, стереотипи та шаблони відіграють важливу роль у формуванні мужності та жіночності, оскільки вони допомагають створювати ідентичність та відчуття приналежності до певної гендерної групи [21].

Г. Теджвел і Дж. Тернер, основоположники теорії соціальної ідентичності, наголошують, що стереотипізація може виявлятися не тільки на індивідуальному рівні, але також на рівні груп. Їхня теорія починається з твердження, що самооцінка людей тісно пов'язана з їхньою груповою ідентичністю. Це означає, що люди прагнуть досягти позитивної ідентичності у межах своєї соціальної групи. Однак для досягнення цієї позитивної ідентичності вони часто вдаються до порівняння з іншою суттєвою групою [41].

Це порівняння між групами може призвести до стереотипізації та упередженого ставлення до інших груп. Люди можуть розвивати стереотипи щодо інших груп, щоб підкреслити свою приналежність до власної групи та підтримати свою позитивну ідентичність. Цей процес може призвести до конфліктів між різними групами та підтримувати соціальну нерівність [48].

Таким чином, теорія соціальної ідентичності Г. Теджвела та Дж. Тернера звертає увагу на важливість групової ідентичності та вплив порівняння з іншими групами на формування стереотипів та відносин між групами у суспільстві [41].

Підхід соціально-конструктивізму у гендерних дослідженнях визнає, що гендер — це соціально створене поняття, яке формується внаслідок взаємодії між індивідами в конкретному суспільному контексті. Основні ідеї цього підходу включають [33]:

Соціальна конструкція гендеру. Згідно з цим підходом, гендерне поняття і статеві ролі не є чітко визначеними або універсальними. Вони формуються внаслідок взаємодії та соціалізації в суспільстві, і їх зміст і вираз може змінюватися в різних культурах та часах.

Роль соціальних норм і цінностей. Гендерні стереотипи і ролі визначаються соціальними нормами і цінностями суспільства. Ці норми можуть бути різними для різних соціокультурних груп та можуть змінюватися з часом.

Активна участь індивідів. Важливою частиною цього підходу є уявлення, що індивіди активно співформують свої гендерні ролі та ідентичності в процесі взаємодії. Індивіди можуть свідомо відхилятися від соціальних стереотипів та ролей і конструювати власні уявлення про те, що означає бути чоловіком або жінкою.

Культурний та історичний контекст. Соціально-конструктивістський підхід враховує, що гендерні стереотипи і ролі можуть бути сильно вплинуті культурними та історичними контекстами. Таким чином, вони можуть варіюватися в залежності від суспільних та історичних обставин.

В цілому, соціально-конструктивістський підхід підкреслює гнучкість та динаміку гендерних ролей і стереотипів та наголошує на важливості розуміння їх як соціально-культурно створених явищ, що можуть бути змінені та переглянуті з часом і відповідно до потреб індивідів та суспільства [33].

Гендерні стереотипи, відповідно до Е.І. Рябовою, являють собою соціально конструйовані категорії «маскулінності» та «фемінності». Вони підтверджуються різними типами поведінки, які залежать від статі, а також від різного розподілу чоловіків і жінок у соціальних ролях і статусах. Ці стереотипи також пов'язані з психологічною потребою людей відповідати схваленій суспільством поведінці та відчувати цілісність і послідовність [29].

І. Клеціна поділяє гендерні стереотипи на три групи [16]:

Стереотипи маскулінності та фемінності, де маскулінність приписують «активно-творчим» характеристикам, таким як активність, домінування, впевненість у собі, агресивність, логічне мислення та здатність до лідерства. Тоді як жіночність часто асоціюється з «пасивно-репродуктивними» рисами особистості, такими як залежність, турбота, тривога, низька самооцінка та

емоційність. Чоловічі характеристики зазвичай протиставляються жіночим і розглядаються як протилежності.

Сімейні та професійні ролі. Згідно з цими стереотипами, жінкам відводиться найважливіша роль домогосподарки та матері, а також бути в приватній сфері життя, відповідальні за домашні справи та виховання дітей. Чоловікам, з іншого боку, відводиться участь у громадському житті, досягнення професійного успіху та відповідальність за забезпечення сім'ї.

Різниця у розумінні праці за гендерними стереотипами приводять до розділення сфер діяльності. Зазвичай жіноча праця вважається виконавською та спрямованою на обслуговування, що відноситься до експресивної сфери, тоді як чоловіки частіше сприймаються як підходящі для керівництва і творчості, яка оцінюється як інструментальна діяльність [16].

На думку Н. Усачевої, в гендерних дослідженнях виокремлюють кілька теорій, які пояснюють походження та сутність гендерних стереотипів [33]:

Теорія «Зерна істини» вказує на те, що гендерні стереотипи мають підґрунтя в реальних різницях між статями, але можуть бути перебільшені. Вони відображають певні стійкі відмінності між чоловіками та жінками.

Теорія соціальних ролей розглядає формування гендерних стереотипів через відмінну соціалізацію, навчання та відведення різних соціальних ролей для хлопчиків і дівчаток. Історичний поділ праці між статями, особливо у патріархальних суспільствах, визначив утворення стереотипів.

Теорія когнітивного розвитку наголошує на процесі засвоєння дітьми знань про світ, в тому числі і гендерних стереотипів, у процесі вивчення та категоризації інформації.

Теорія гендерних схем вказує на важливу роль культурних факторів у формуванні гендерних стереотипів. Вона підкреслює, що стереотипи не лише виникають через соціалізацію, але й формуються культурними очікуваннями та нормами.

Теорія соціального конструювання феномену гендеру протиставляється ідеї біологічно обґрунтованої статевої ієрархії, вказуючи на те, що гендер

формується соціально. Вона показує, що роль чоловіків і жінок в суспільстві створюється соціальними нормами і стереотипами, а не виникає з біологічних відмінностей [33].

Концепція С.Байера та Т. Лукмана: Ця концепція вказує на об'єктивну природу соціальної реальності, яка існує незалежно від індивідуума, але в той же час є і суб'єктивною. Вона підкреслює, що суспільство і соціальні норми впливають на формування гендерної ідентичності [37].

Теорії гендерної системи: Г. Рубін в роботі «Торгівля жінками» розглядає значення обміну жінками між чоловіками в примітивних суспільствах. Вона вказує на те, що гендерні стереотипи і відносини можуть виникати через обмін жінками та контроль над ними [28].

Теорія драматургічного інтеракціонізму І. Гофмана та Г. Гарфінкеля: Ця теорія стверджує, що гендерні відносини формуються через соціальну взаємодію, а не визначаються біологічно. Вона вказує на те, що гендер є конструктом, який формується в процесі взаємодії [38].

Крім того, стверджується, що однією з важливих причин гендерної стереотипізації є протиставлення «Ми» та «Вони», «Свій» та «Чужий», «Інший». У цьому контексті «інший» виконує роль фону, на якому формується власний ідеал. Гендерні стереотипи конструюються в результаті протиставлення та створення полярних образів для чоловіків та жінок. Ці образи характеризуються різними якостями та атрибутами, що належать до різних сторін бінарних опозицій, таких як ініціативність-безініціативність, активність-пасивність та інші [38].

У гендерних дослідженнях виділяються кілька основних функцій гендерних стереотипів [6]:

Пояснювальна функція. Ця функція полягає в тому, що гендерні стереотипи використовуються для пояснення поведінки та характеру чоловіків та жінок. Люди можуть інтерпретувати дії та риси особистості з урахуванням поширених гендерних стереотипів про те, які якості вважаються чоловічими чи жіночими.

Регулятивна функція. Гендерні стереотипи можуть бути нормами та правилами для соціальної поведінки. Вони вказують, яка поведінка відповідає очікуванням суспільства від чоловіків та жінок. Це може впливати на вибір професії, стиль одягу, спосіб життя та багато іншого.

Диференціююча функція. Гендерні стереотипи сприяють розрізненню чоловіків та жінок у суспільстві. Вони допомагають виділити їх у різні соціальні ролі та структури, визначаючи, які сфери діяльності чи сфери життя належать кожній статі.

Ретрансляційна функція. Гендерні стереотипи можуть бути передані з покоління в покоління та зміцнюватися через зразки поведінки, норми та цінності, що діють у суспільстві. Вони можуть ставати частиною культурної спадщини та впливати на формування та підтримку гендерних очікувань.

Таким чином, різні підходи до дослідження гендерних стереотипів надають різні розуміння того, як вони формуються та впливають на поведінку та сприйняття людей у суспільстві. Когнітивний підхід акцентує увагу на пізнавальних аспектах, тоді як конструктивістський підхід наголошує на соціокультурній динаміці формування гендерних ролей та ідентичності [6].

1.2. Психологічні чинники формування гендерних стереотипів та статево-рольових очікувань

Перший фактор формування гендерних стереотипів пов'язаний із неусвідомленим впливом агентів первинної та вторинної соціалізації. Гендерні стереотипи виникають у ранньому дитинстві та формуються під впливом соціалізаційних агентів, які включають представників старшого покоління, що передають свої знання про жіночий та чоловічий світ, а також про гендерні ролі та поведінку. Ці стереотипи кріпляться на початковому етапі соціалізації та закріплюються під час подальшого розвитку [13].

Багаточисельні дослідження демонструють [12, 24, 40], що в практично усіх культурах соціалізація хлопців та дівчат протікає по-різному. Цей процес, відомий як диференційована соціалізація, починається ще до народження дитини. Залежно від статі дитини, батьки придбують для неї різні іграшки: дівчатам - ляльки та посуд, хлопцям - машинки та конструктори. Дослідження американських вчених у сфері різниці в наборах іграшок для дітей різної статі показали, що для хлопчиків існує значно більше іграшок, які сприяють фізичній та пізнавальній активності, тоді як іграшки для дівчат спрямовані на міжособистість і вербальну активність.

Дослідження М.О. Нестеренко виявило, що батьки схильні більше диференціювати дітей за статтю, ніж матері. Батьки проявляють більше фізичної активності у спілкуванні зі своїми синами, але надають більше емоційної підтримки своїм донькам. У матерів ці тенденції менш виражені, але вони більш терпимо ставляться до випадків агресивної поведінки своїх синів, ніж доньок [26].

Складно чи не в основі цих різниць між статями лежать істоти, коли батьки, починаючи з вибору статево-позначених іграшок і одягу і через статево-диференційоване виховання, навчають своїх дітей певним стереотипам поведінки, гендерним ролям і стереотипам. Типовим для традиційних сімей є бажання мати синів як продовжувачів роду, які у

майбутньому забезпечуватимуть матеріальну підтримку старших. І це бажання може призвести до того, що саме синам в таких сім'ях надається гарна освіта, з ушкодженням навчання доньок [26].

Існує точка зору, що певні сімейні моделі можуть безсвідомо зміцнювати перетинну гендерну поведінку, що може впливати на сприйняття гендерних ролей у дітей [26].

Наприклад, теорія взаємопоеднання потреб Р. Уінча ґрунтується на ідеї того, що протилежності приваблюють одне одного. Люди шукають партнерів, які відповідають їхнім потребам і доповнюють їх. Це не означає, що кожен може знайти ідеального партнера, але це сприяє зрозумінню вибору [6].

Теорія «стимул-цінність-роль» від В. Мурстейна підкреслює рівноцінність обміну між партнерами та враховує баланс позитивних і негативних рис кожного партнера. Відбір партнера включає послідовні етапи, і ті, хто не відповідає на будь-якому етапі, виходять з «гри» [6].

«Кругова теорія кохання» від А. Рейса розглядає механізм вибору партнера для шлюбу через чотири послідовні процеси: 1) встановлення взаємозв'язку, 2) саморозкриття 3) створення взаємозалежності та 4) задоволення основних потреб особистості. Розвиток почуття кохання відбувається від першого до четвертого процесу.

Отже, виховуючи своїх дітей, батьки використовують готові схеми - гендерні стереотипи. Вплив цих стереотипів від раннього дитинства формує та закріплює певні характеристики, які відповідають нормативним уявленням про чоловічі та жіночі якості.

Ще одним механізмом, який посилює переоцінку гендерних відмінностей, є «ілюзорна кореляція». Це спроба встановити зв'язок там, де його немає. У випадку гендеру неіснуючий зв'язок створюється між статтю та особистими якостями, характеристиками та моделями поведінки. Такі співвідношення можуть призводити до стереотипних суджень, наприклад, «всі чоловіки зраджують» чи «всі жінки балакучі».

Отже, гендерні стереотипи впливають на процес сприйняття та впливають на запам'ятовування інформації, яка підтверджує ці стереотипи. Крім того, узагальнюючи з обмежених джерел, ми можемо прийти до невірних висновків щодо зв'язку між гендером людини та її поведінкою. Описані механізми також пояснюють, чому люди схильні надавати велике значення гендерним різницям, навіть якщо ці різниці є незначними або зовсім відсутніми [6].

Гендерні стереотипи поширюються через багато соціальних інститутів, зокрема, засоби масової інформації (ЗМІ), релігію, сім'ю, освіту, державу, політичні та соціальні установи. Серед усіх цих інститутів найбільший вплив зазвичай відводиться ЗМІ, зокрема телебаченню, яке трансліює нормативну інформацію щодо гендерних ролей, тобто те, що вважається справжньою чоловічістю і жіночістю, якими повинні бути чоловік і жінка в різних життєвих ситуаціях [19].

Так, у дослідженні Т.О. Марценюк, наприклад, було показано, що в рекламі образи чоловіків часто характеризуються рисами та властивостями, які співвідносяться з маскулінністю, такими як компетентність, раціональність, активність і авторитет. Зображення жінок у рекламі, навпаки, підкреслюють їхню емоційність, пасивність, піклування про зовнішній вигляд та соціальні та комунікативні здібності. Реклама часто відображає стереотипний розподіл гендерних ролей. Жінки зображуються переважно в сімейних ролях, як матері та господарки, а їхні професійні та суспільні ролі часто ігноруються. Чоловіків зображують в рекламі виключно в контексті професійних ролей, залишаючи поза увагою їхню роль у сім'ї та домогосподарстві. В рекламній продукції виділяється гендерна асиметрія у представленні праці. Чоловікам приписуються інструментальні види діяльності в професійних ролях, тоді як жінки, навіть у випадках, коли вони виконують професійні функції, частіше зображуються в контексті відпочинку. В рекламі зазвичай менше образів чоловіків, ніж образів жінок. Маскулінність в рекламі подається символічно та опосередковано [24].

Згідно думки Л. Шпанер, у сучасній рекламі можна виділити кілька стереотипних образів жінок, які відповідають їхнім соціальним ролям [35]:

Жінка - вправна домогосподарка. В таких рекламних зразках жінка зображується як домогосподарка, яка виконує домашні обов'язки, прибирає та готує їжу. Реклама продуктів для дому часто використовує цей образ.

Жінка - добра мати. Цей образ об'єднує в собі ролі «мами-лікаря», «мами-організатора дозвілля» та «мами-експерта зі здорового харчування.» У такій рекламі жінка-мати виступає як експерт, який обирає ліки, продукти та іграшки для своєї дитини.

Стереотип - жінка-спокусниця. В цьому образі жінка виступає як об'єкт сексуального бажання. Вона може бути зображена в рекламі засобів догляду за тілом або в еротичних рекламах парфумів. Це сприяє сексуальній об'єктивації жінок та сексизму в рекламі.

Описані стереотипи чоловіків у рекламі відображають деякі традиційні соціокультурні уявлення про чоловіків і їхні ролі в суспільстві. Так, наприклад, чоловік - успішний працівник. Цей стереотип вказує на образ чоловіка, який досяг успіху у своїй трудовій діяльності. В рекламі ця концепція часто використовується для просування престижних товарів і аксесуарів, що підкреслюють його статус.

Чоловік - об'єкт сексуальних бажань. В цьому стереотипі чоловік зображується як ідеальний, за сучасними стандартами краси, з виразним тілом. В рекламі використовуються товари і послуги, які підсилюють його сексуальні атрибути.

Чоловік - справжній друг. В цьому стереотипі чоловік виступає як добрий батько, друг для своїх дітей. Він є прикладом для наслідування та відомим експертом в питаннях виховання. Такий образ чоловіка популярний у рекламі алкогольних напоїв та пива, де його представляють як співучасника веселої компанії або того, хто завжди прийде на допомогу.

Статеві ролі та стереотипи в рекламі відіграють роль у формуванні уявлень про ідеального чоловіка та жінку в суспільстві. Ці стереотипи

можуть підтримувати чи посилювати патріархальні норми та ролі і впливати на індивідуальні і міжособистісні відносини, а також на соціальний рівень, перешкоджаючи жінкам включатися в сфери виробництва та політичного управління. Боротьба з цими стереотипами є важливим завданням на шляху до створення більш рівноправного суспільства.

Дослідження О.Г. Гіряка показало, що в інтернет-спілкуванні акцент частіше робиться на теми, що стосуються особистого і інтимного життя. В мові інтернет-користувачів рівна частота вживання слів «чоловік» і «жінка». Були виділені певні гендерні стереотипи, які притаманні чоловікам та жінкам в інтернет-спілкуванні. Для чоловіків це включає здатність захищати і матеріальне забезпечення сім'ї, а для жінок - материнство, сексуальний об'єкт, естетизацію зовнішності та градацію за віком. Ці стереотипи можуть впливати на спосіб сприйняття ролей статей в суспільстві та в мережах. А також, значущість сімейних цінностей в інтернет-дискурсі. Це свідчить про те, що, незважаючи на інші гендерні стереотипи, сімейні взаємини і цінності мають важливе місце в мові інтернет-користувачів [10].

Дослідження Т.Є. Храбана показали, що в Українській соціальній мережі є навіть прийоми, які жінки використовують для боротьби проти гендерних упереджень і стереотипів. Наприклад, позиціонування себе невгамовною «поганою дівчинкою». Виразне висловлення своєї особистості та незалежності, навіть якщо це виходить за межі традиційних стереотипів про жіночу поведінку, або заплутування гендерної бінарності, тобто, висловлення відмови від чіткого розподілу між чоловіками і жінками, і демонструвати велику різноманітність статевих ідентифікацій і вираження. Це може допомогти розширити розуміння гендеру; або перейняття чоловічої традиції зневажливого гумору, де жінки можуть використовувати чоловічні прийоми гумору для того, щоб висміяти чи відповісти на статеві стереотипи, тощо [34].

Третім чинником може виступати релігія, адже гендерні стереотипи проявляються у всіх сферах життя, включаючи релігію, яка використовується для обґрунтування ролей статей.

Наприклад, іслам, який є монотеїстичною світовою релігією, має традиції, які підтримують патріархальні структури та обмеження для жінок. Коран та ісламський закон (Шаріат) визнають нерівноправне положення жінок, внаслідок чого вони мають обмежені права, включаючи можливість виходити з дому без дозволу чоловіка.

Аналогічно, у християнстві, хоча відмінні від ісламу, підкреслюється патріархальне співвідношення між статями. Версія створення світу та міфи про перше гріхопадіння виділяють патріархальний підхід. Патріархальна влада чоловіків над жінками виступає як основа функціонування практично усіх суспільств, де роль жінки визначалася головним чином як родити дітей для чоловіка та служити йому [15].

1.3. Гендерні дослідження: сучасний огляд на проблематику гендерних ролей та статево-рольових очікувань в житті людини.

Дослідження Т. Резвушкіна вказують на те, що гендерні стереотипи, які притаманні сучасним індивідам, відображають традиційні цінності та ідеали, а також включають нові погляди на гендерні ролі у суспільстві. Результати дослідження показали, що чоловіки та жінки спільно асоціюють певні характеристики як із чоловіками, так і з жінками. Іншими словами, стереотипи, пов'язані зі статевою приналежністю, можуть бути подібними як для чоловіків, так і для жінок, і вони можуть бути відтворені як самими жінками, так і чоловіками [30].

Дослідження Л.О. Троценко та Т.В. Комара опказали, що да для хлопців важливо мати можливість займатися своєю улюбленою справою, своїм хобі, яке допомагає контролювати події в їхньому житті та позитивно

впливає на їхні емоції і уявлення про щастя. Педагоги та батьки можуть сприяти їхньому успіху в цій справі шляхом підтримки та спрямування їхньої енергії. Вони відчують себе щасливими, коли вони мають впевненість у собі, відчують цільність своєї особистості і мають чіткі установки та цілі у житті. З іншого боку, дівчата більше пов'язують своє щастя зі своєю ближньою соціальною спільнотою, відчуттям цільності своїх емоцій, ефективністю спілкування та взаємодії з іншими людьми.

Доцільно підліткам важливо підвищувати значущість соціального оточення, такого як сім'я та друзі, оскільки ці чинники визначають їхнє розуміння щастя. Спільні заходи, такі як свята, концерти, спортивні змагання та спільні справи, можуть допомогти створити позитивне соціальне середовище. Важливо поєднувати зусилля педагогів та батьків для підтримки підлітків незалежно від їх статі [32].

У дослідженні К. Гавриловської показано, що сильні прояви гендерних стереотипів спостерігаються при формуванні сімейних стосунків, де чоловік виступає домінуючим персонажем. Чоловікові часто приписуються такі якості, як активність, наполегливість, сила, воля та самовпевненість, які можуть проявлятися через агресивну та директивну поведінку. З іншого боку, жінці приписуються якості, такі як скромність, чуйність, емпатія, поступливість і залежність. Ця жорстка розподільна модель ролей в сім'ї не є партнерською [9].

У роботі К. Борщ і М. Ляшко також обговорюється традиційний розподіл ролей, де жінка зазвичай несе відповідальність за господарство та, часом, матеріальне забезпечення родини. Це призводить до «синдрому хронічної втоми» серед жінок, які виконують велику кількість обов'язків, які перевищують їхні фізичні та психологічні можливості [8].

У дослідженні С. Мешкової також відзначено прояви гендерних стереотипів, які стосуються жінок, і їх виконання побутових обов'язків та виховання дітей. Жінкам часто приписується більш залежна і підпорядкована поведінка у міжособистісних взаємодіях порівняно з чоловіками [24].

Дослідження О. Плахотніка сфокусовані на проблемах виховання дівчат у родині і виявили, що негативна атмосфера в сім'ї, недружні стосунки між батьками та низька ціннісна орієнтація подружжя можуть призвести до «дівчачих» проблем, таких як небажання вчитися, несамостійність, пасивність та відсутність друзів у класі. Дослідження показали, що позитивний образ батька та матері сприяє гармонійному розвитку дівчини. Особливо важливий позитивний образ батька, який сприяє розвитку цінностей самоактуалізації та інструментальних цінностей у дівчат [27].

Ще В. Сухомлинський підкреслював, що стилі батьківського виховання, зокрема наказовість, авторитарність, та ворожість у виховних підходах матері більше сприяють підвищеному рівню агресивності та ризику психопатизації серед дівчат. Таким чином, стиль виховання матері може мати значний вплив на емоційний розвиток та психологічне здоров'я дівчат [31].

Дослідження О. Захарової також підкреслює важливість довірчих відносин між дітьми і батьками, а також високого авторитету батьків у вихованні. Розглядається роль батька і матері в розвитку особистості дівчат. Дослідження показало, що на формування особистості та зрілості дівчат однаково впливають батьки обох статей. Батько впливає на прийняття дівчатами цінностей самоактуалізації та інструментальних цінностей, що сприяє кращій реалізації їх власних цілей [14].

Нарешті, дослідження вказує на важливість довірчих відносин між подружжям у вихованні дітей та в їхньому розвитку. Наявність гармонійних відносин та довіри між батьками впливає на психологічний розвиток дітей та їхній внутрішній світ.

Останніми роками спостерігається перетворення традиційної системи розмежування гендерних ролей. Ця тенденція призвела до поширення більш рівних подружніх стосунків і, відповідно, викликала зміни в уявленнях про маскуліність та фемінність, які тепер стають менш відмежованими. Дослідник Дж. Уільямс стверджує, що уявлення про фемінність включає

більше жіночих рис, тоді як уявлення про маскуліність включає все більше елементів, які раніше вважалися жіночими. Відбувається певна «фемінізація» чоловічої поведінки і «маскулінізація» жіночої поведінки, і це впливає на такі сфери, як сімейне життя і вибір професії [42].

У дослідженні Н. Гохіної та І. Хавіної наводяться приклади впливу гендерних стереотипів на гендерну соціалізацію, які включають наступне [12]:

1. Батьки під час спілкування зі своїми дітьми передають різні цінності, відповідно до сформованих гендерних стереотипів. Діти, ростучи в такому оточенні, отримують підтвердження для своїх стереотипних патернів поведінки.

2. Внаслідок вроджених різниць у статевих характеристиках, дівчатка і хлопчики спочатку різним чином сприймають себе. Це призводить до формування різних ставлень до самих себе, батьків і інших дорослих, оскільки їхні дії оточуються підсиленням відповідної статевої поведінки.

3. Батькам важливо, щоб стать їхньої дитини відповідала «бажаній статі». Якщо стать дитини співпадає з бажаннями батьків, то навіть якщо їхня поведінка не відповідає гендерним нормам, вона сприймається як «нормальна». Проте, якщо стать дитини не збігається з бажаннями батьків, то вони намагатимуться нав'язати їй статеvu поведінку, яку вони вважають відповідною для цієї статі. Це формується на основі існуючих гендерних стереотипів у суспільстві та особистого досвіду.

Висновок до Першого розділу.

Гендер – це складний соціокультурний концепт, який визначається не тільки біологічною статтю, але й соціальними ролями, стереотипами та очікуваннями, які суспільство пов'язує із чоловіками та жінками.

Стать – це біологічна характеристика, що визначається фізіологічними та генетичними особливостями, такими як анатомія та гормональний склад. Відмінності в статі визначаються природними рисами, такими як хромосоми.

Рольові очікування – це соціокультурні норми та очікування, пов'язані з тим, які ролі і характеристики вважаються прийнятними для чоловіків і жінок у суспільстві. Це може включати очікування щодо поведінки, вигляду, соціальних ролей тощо.

Гендерні стереотипи формуються в ранньому дитинстві через виховання в сім'ї, навколишньому середовищі та соціокультурному контексті. Батьки, родичі, вчителі та інші важливі дорослі впливають на формування стереотипів у дітей через свої погляди, очікування та спосіб виховання. Діти вчаться ролевим стереотипам шляхом спостереження та імітації ролей дорослих, а також через інтеракції з однолітками. Засоби масової інформації, такі як телебачення, кіно, реклама та інтернет, також відображають і поширюють гендерні стереотипи. Культурні та суспільні цінності і очікування щодо маскулінності і фемінності можуть варіюватися в різних частинах світу. Індивіди виростають в контексті свого культурного спадку, що впливає на формування їхніх гендерних стереотипів. Гендерні стереотипи піддаються впливу соціальних змін і активізму громадських організацій та феміністичного руху. Зусиллями активістів і соціальних реформ можуть здійснюватися спроби змінити і розширити традиційні стереотипи.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИБІРКИ ТА МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Характеристика вибірки

У дослідженні взяло участь 68 людей віком від 22 до 26 років, що мешкають на території України (Харків, Чернігів, Суми та Київ) та на території Європи (Чехія, Польща).

Першу групу склали 28 опитувальних, тобто 14 пар, що мають стосунки на відстані. Переважна більшість (80%) з них познайомилися через спеціальний застосунок під час міграції в інші країни, у той час як меншість з них вже були знайомі особисто (але не знаходилися в стосунках) до початку повномасштабної війни. Загальна тривалість стосунків у цих пар 1,5 року.

Другу групу склали 20 опитувальних, тобто 10 пар, що мають «відкриті» стосунки. Усі вони знайомі один з одним особисто, мають спільний побут, територіально перебувають на одній площині, а загальна тривалість стосунків цих пар складає 1 рік.

Третю групу склали 24 особи, тобто 12 пар, що мають традиційні стосунки. Усі вони знайомі один з одним особисто, мають спільний побут, територіально перебувають на одній площині, а загальна тривалість стосунків цих пар складає 2,5 роки.

2.2. Методики дослідження

Опитувальник «Рольові очікування й домагання в шлюбі» А. Н. Волкова

Ця методика спрямована на вивчення уявлень чоловіка та жінки про значущість різних аспектів сімейного життя та їхніх ролей в цьому контексті. Вона оцінює сімейні цінності через шкалу сімейних цінностей та уявлення подружжя про бажаний розподіл ролей в сімейному житті, використовуючи шкалу рольових очікувань і домагань. Результати цієї методики можуть вказати на ієрархію сімейних цінностей у чоловіка та жінки, що сприяє оцінці їхньої соціально-психологічної сумісності.

Цей методичний інструмент дозволяє оцінити уявлення та ставлення подружжя до різних аспектів сімейного життя. Він служить для діагностики соціально-психологічної сумісності подружньої пари та їхніх уявлень про розподіл ролей. Особливо актуальним цей метод стає у періоди кризи в сімейному житті, коли ролі та очікування подружжя можуть бути переоцінені.

Методика має два варіанти для чоловіків і жінок, включає 7 шкал і відповідні питання, на які подружжя відповідають залежно від їхнього власного ставлення до кожного твердження.

Тест міжособистісних відносин Лірі

Т. Лірі створила методику у 1954 році з метою аналізу уявлень особистості про себе та її ідеального «Я», а також для оцінки взаємовідносин у невеликих групах. Цей інструмент допомагає визначити, як особа оцінює себе та інших, виділяючи два основних аспекти: «домінування-підпорядкування» і «дружелюбність-агресивність (ворожнеча)». Ці фактори впливають на загальне уявлення про особу під час взаємодій з іншими.

Отримані результати цієї методики можуть свідчити про різні взаємини з оточуючими та рівень пристосованості у поведінці. Наприклад, низька адаптивність, позначена червоним, може свідчити про наявність невротичних рис, труднощі у прийнятті рішень або може бути результатом екстремальних ситуацій.

Ця методика може застосовуватися для самооцінки та оцінки поведінки інших осіб. Під час оцінювання поведінки спостережуваних осіб, випробуваний відповідає на питання, враховуючи власне уявлення про інших. Загальний портрет будь-якого члена групи складається на основі результатів тестування різних членів групи, що дозволяє зробити висновки про ставлення інших членів групи до нього, наприклад, до лідера.

Методика містить у собі 128 оціночних суджень, які поділені на 8 типів відносин. Кожен з цих типів включає 16 пунктів, які рівномірно розподіляються за інтенсивністю.

Методика незакінчених речень «Я – жінка (чоловік)» Н. Л. Ожигової

Опитувальник, що базується на незавершених реченнях Н. Л. Ожигової «Я – жінка (чоловік)», призначений для аналізу гендерних установок та перевірки відповідності гендерним стереотипам у свідомих і несвідомих переконаннях.

Цей метод дозволяє оцінити, які уявлення має особистість щодо ролей у сім'ї, ставлення між статями та гендерних стереотипів. Такий аналіз корисний для розуміння, наскільки особисті переконання відповідають загальноприйнятим гендерним уявленням чи їм відхиляються.

Важливо відзначити, що наразі немає даних щодо валідності та надійності цієї методики, як вказано в описі..

Математико-статистичні методи обробки даних

У-критерій Манна-Уїтні - це статистичний тест, що використовується для порівняння двох незалежних груп у випадку, коли дані не відповідають умовам для застосування t-критерію Стюдента. Цей тест може використовуватись, коли змінні не є нормально розподіленими або коли вони мають великі відхилення від нормальності, або коли розмір вибірок невеликий. Цей тест є непараметричним методом, що означає, що він не вимагає певних припущень про розподіл даних і може бути ефективним інструментом для аналізу даних, коли традиційні методи, засновані на нормальності даних, не можуть бути використані.

Н-критерій Краскела-Уолліса - це непараметричний статистичний тест який використовується для порівняння трьох або більше незалежних груп, коли даним не відповідають умови параметричних тестів, таких як нормальний розподіл або гомоскедастичність. Критерій Краскела-Уолліса є розширенням Манна-Уїтні на більш як дві групи.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАТЕВОРОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ У ЧОЛОВІКІВ ТА ДІВЧАТ В РІЗНИХ ТИПАХ СТОСУНКІВ..

3.1. Особливості статоворольових очікувань у хлопців та дівчат, що перебувають в стосунках на відстані.

Стосунки на відстані – це стосунки між особами, які знаходяться в різних місцях географічно або відокремлені за іншими причинами, такими як робочі подорожі, відрядження, військова служба, віддаленість через міграцію або інші фактори. Це тип відносин, де спілкування та контакти відбуваються переважно за допомогою засобів зв'язку, таких як телефонні дзвінки, повідомлення, відеоконференції або через соціальні мережі.

Особливості сімейних цінностей у дівчат першої групи можна подивитися на рисунку 3.1.

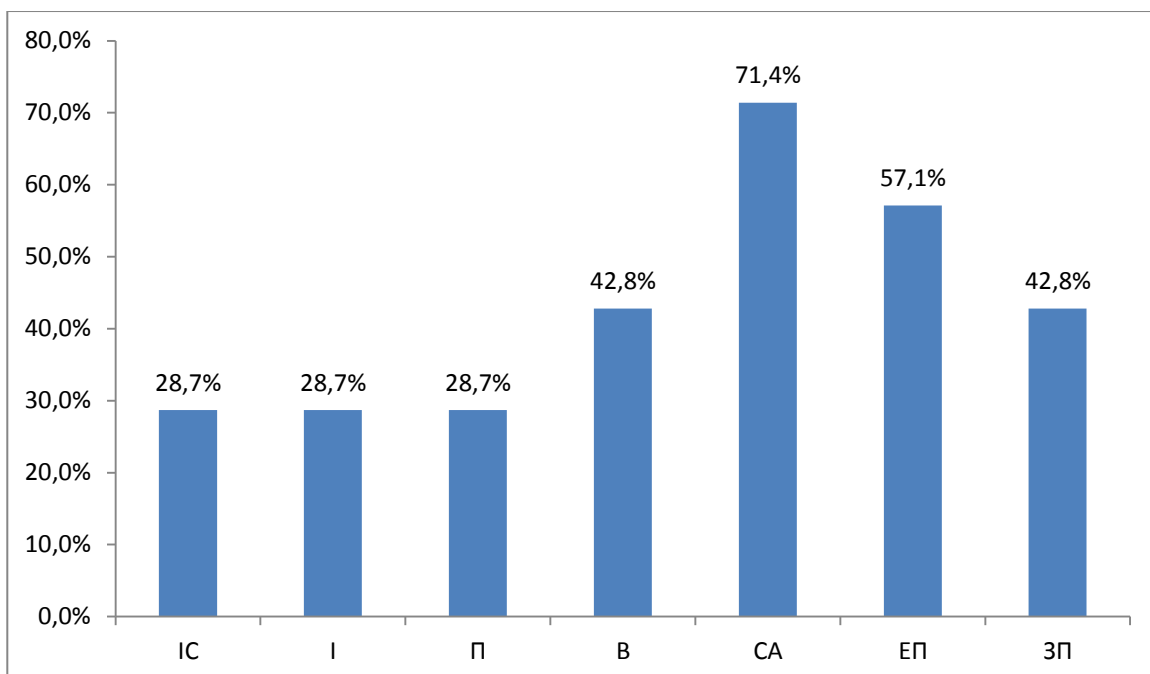

Рис.3.1. Особливості сімейних цінностей у дівчат, що знаходяться в стосунках на відстані, %: IC – інтимно-сексуальна; I – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Згідно рисунку 3.1. у 71,4% дівчат, що знаходяться в стосунках на відстані виражена сімейна цінність соціальної активності, що проявляється в здійсненні різноманітних дій, спрямованих на підтримку та розвиток відносин з оточуючими, такими як активна участь у спілкуванні, взаємодія з різними соціальними групами, використання соціальних мереж та залучення до суспільно-корисних заходів. Така активність може включати організацію подій, взаємодію у спільнотах, публічні виступи та співпрацю з різними групами для спільного досягнення цілей. Соціальна активність в контексті сімейних цінностей у дівчат, що перебувають у відносинах на відстані, відображає їхню схильність до збереження та розвитку сімейних зв'язків через активну участь у соціальних сферах. Це включає бажання підтримувати взаємодію з родиною та партнером через різноманітні способи комунікації та використання соціальних мереж.

57,1% дівчат, що знаходяться в стосунках на відстані мають мають емоціно-психотерапевтичну цінність, що може проявлятися через підтримку емоційного здоров'я і психологічної стійкості. Це означає, що сімейні зв'язки створюють безпечне середовище для вираження емоцій, підтримки в складних життєвих ситуаціях, можливості для висловлення почуттів та отримання психологічної підтримки в разі стресу, тривоги або депресії. Такі стосунки дозволяють відчувати себе підтриманим та зрозумілим, що сприяє загальному емоційному благополуччю кожного члена сім'ї.

Особливості сімейних цінностей у юнаків першої групи можна подивитися на рисунку 3.2.

Згідно рисунку 3.2. 57,1% юнаків групи №1 мають виражену цінність соціальної активності, що проявляється в бажанні бути активним у суспільстві, долучатися до громадських заходів, розвивати соціальні контакти та брати участь у різних спільних заходах. Цінність соціальної активності для юнаків може виявлятися у прагненні до спілкування,

встановленні нових контактів, вияві інтересу до подій, які відбуваються в суспільстві, та активному впливі на навколишнє середовище.

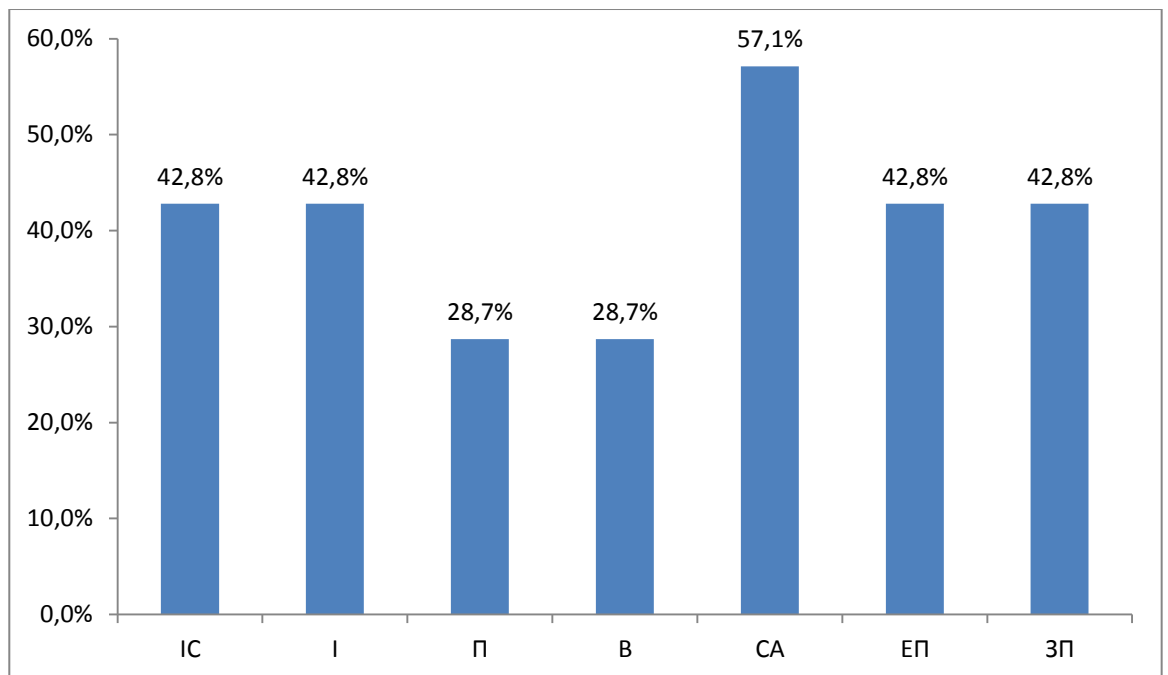

Рис.3.2. Особливості сімейних цінностей у юнаків, що знаходяться в стосунках на відстані, %: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Математико-статистичні відмінності в сімейних цінностях юнаків та дівчат групи №1 представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Особливості сімейних цінностей у юнаків та дівчат групи №1

Показник	Сума рангів		U-критерій	Рівень значущості, р
	Дівчата	Юнаки		
ІС	33,1	44,2	212*	0,057
І	31,7	48,8	321*	0,033
П	26,7	28,1	745	0,517
В	33,6	34,1	514	0,511
СА	51,3	39,8	156*	0,021
ЕП	53,7	47,9	623	0,813
ЗП	46,7	41,2	523	0,421

Примітка 1: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Примітка 2: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.1. статистично-значуща різниця біла виявлена за такими шкалами, як «Інтимно-сексуальна цінність», «Особистісна ідентифікація з партнером», «Соціальна активність».

Юнаки групи №1 частіше за жінок групи №1 частіше мають сімейні пріоритети на інтимність та секс, що означає, що для юнаків інтимність і сексуальна близькість відіграють важливу роль у їхньому сприйнятті сімейних стосунків. Вони можуть вважати ці аспекти за основний або значний компонент здорових і задовільних сімейних відносин. Такий підхід може виявлятися у бажанні зберігати і підтримувати близькість у парі через інтимні моменти та створення емоційного зв'язку.

Юнаки групи №1 частіше за жінок групи №1 прагнуть до ідентифікації себе з партнеркою, що означає, що для юнаків ідентифікація з їхньою партнеркою є важливою або значущою частиною їхнього сприйняття самого себе. Вони можуть активно прагнути асоціювати себе з партнеркою, розглядаючи її як важливу складову своєї особистості. Це може виявлятися у внутрішньому бажанні або почутті суттєвої спільності зі своїм партнером, що допомагає їм відчувати себе більш пов'язаними та спільнотними відносно їхньої особистості. Можна сказати, що вони частіше за жінок схильні до «злиття» зі своєю партнеркою.

Натомість, дівчата, частіше за юнаків групи №1 схильні до прагнення соціальної активності. Це може вказувати на те, що дівчата з першої групи демонструють більш виражені ознаки або бажання бути суспільно активними. Вони можуть прагнути більшого включення у соціальні або громадські справи, бути активними у соціальних мережах, подіях чи спільнотах, де вони проявляють відкритість до соціального спілкування, активності та інтеракцій з іншими.

Структуру особливостей взаємовідносин у жінок групи №1 можна прослідити на рисунку 3.3. та 3.4.

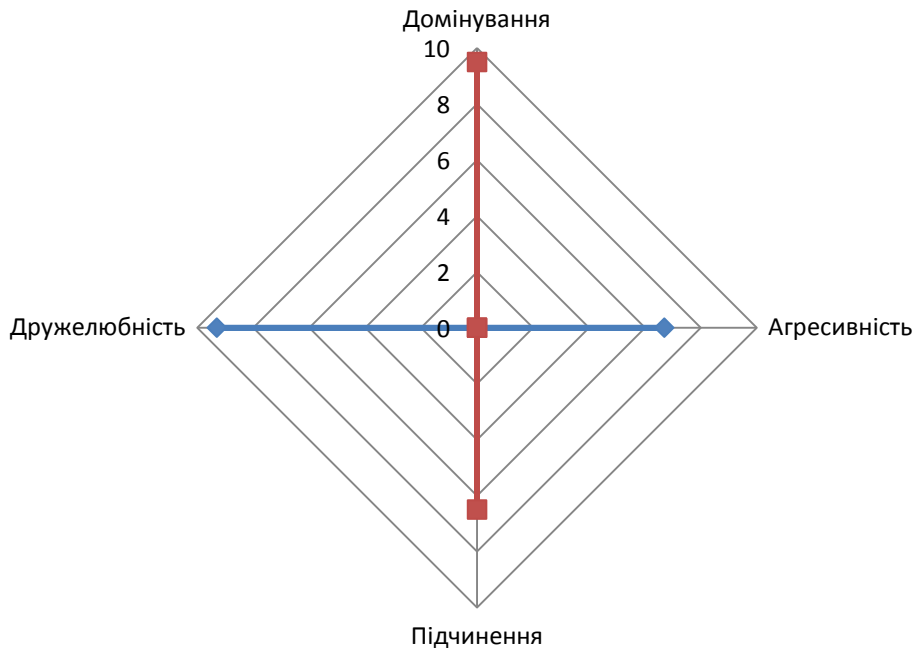

Рис.3.3. Особливості структури взаємодії дівчат групи №1 з навколишнім світом.

Згідно рисунку 3.3. можна сказати, що дівчата, що перебувають у стосунках на відстані та проявляють відповідально-великодушний тип поведінки, можуть виявляти здатність до співчуття та розуміння партнера. Вони ставлять інтереси партнера на перше місце і проявляють уважність та турботу про його потреби. Такі дівчата можуть бути відкритими у вираженні почуттів, проявляти великодушний підхід до розв'язання конфліктів, спрямовані на збереження і зміцнення відносин. Вони надають значення комунікації та відносинам, а також виявляють здатність демонструвати підтримку та віру у партнера.

У той час, на рисунку 3.4., де представлена ієрархія уявлень про себе та свою взаємодію з оточенням, можна побачити, що 71,4% дівчат ярко означають себе як «Дружелюбні», 57,4% як «Альтруїстичні» та «Авторитарні». Авторитарність у даному випадку може трактуватися з позиції схильності до прийняття власних рішень та виявлення лідерських якостей у спілкуванні з оточенням. Така ідентифікація може відображати стан внутрішньої упевненості та бажання виявляти себе як сильні та впливові

особистості в різних сферах життя. Тут «авторитарність» не обов'язково пов'язана з домінуванням, а скоріше вказує на впевненість у власних переконаннях та здатність впливати на інших через власний авторитет.

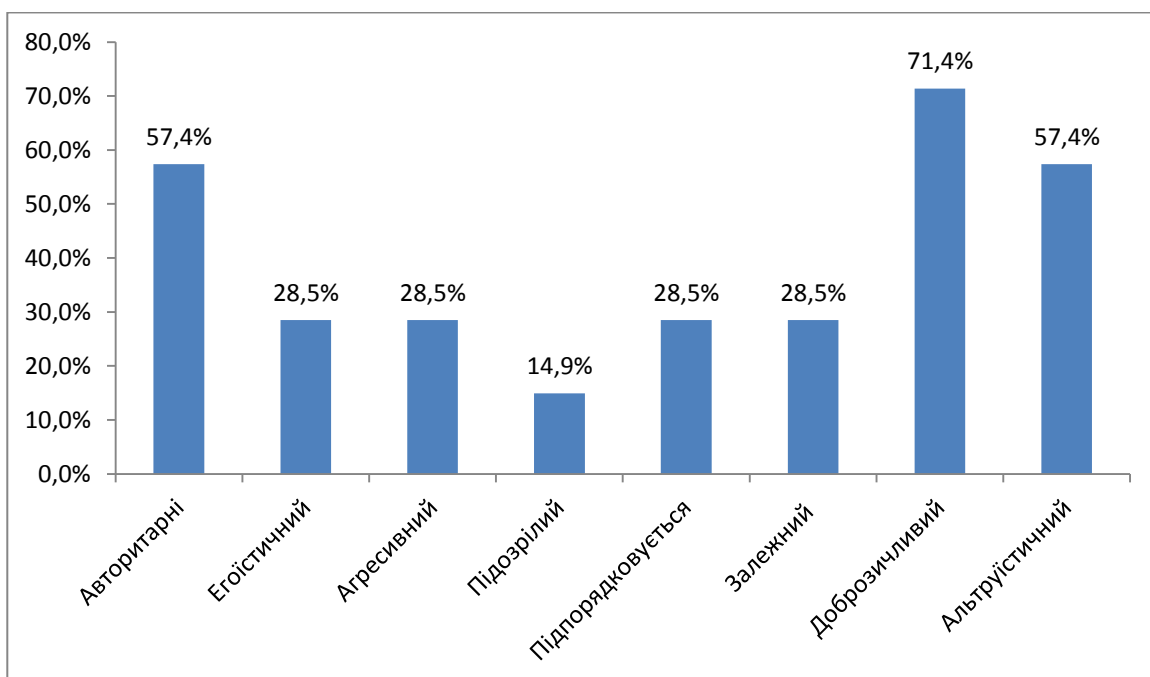

Рис.3.4. Особливості структури уявлення про себе та взаємодію з оточуючими у дівчат, що знаходяться в стосунках на відстані.

Структуру особливостей взаємовідносин у юнаків групи №1 можна прослідити на рисунку 3.5. та 3.6.

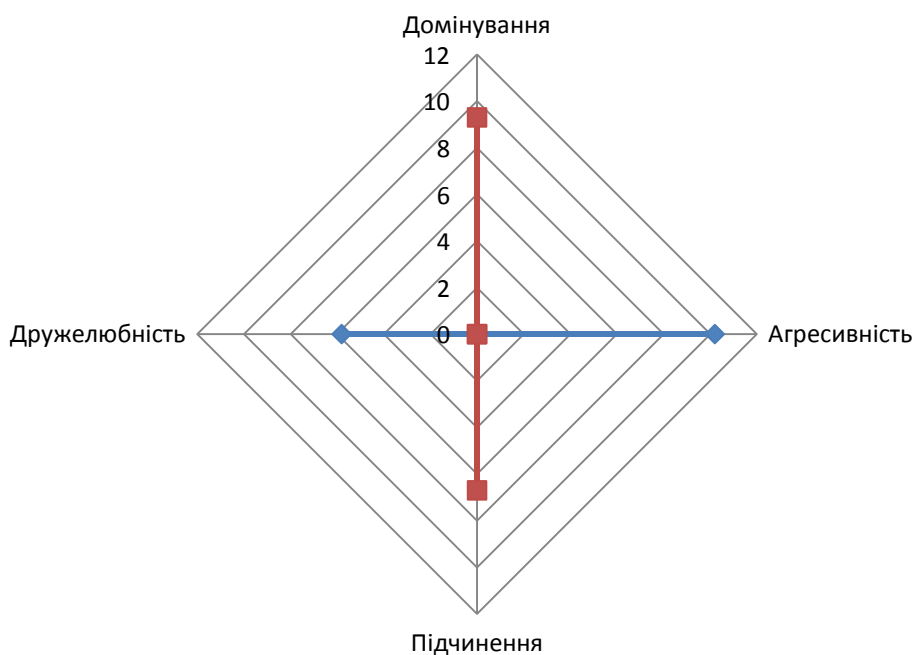

Рис.3.5. Особливості структури взаємодії юнаків групи №1 з навколишнім світом.

Згідно рисунку 3.5. можна сказати, що юнаки групи №1 мають незалежно-домінуючий тип побудови стосунків. Це може вказувати на тенденцію юнаків групи №1 встановлювати взаємини, де вони виявляють бажання та здатність до самостійності, автономії та прийняття власних рішень. Це може означати, що ці юнаки у стосунках зокрема демонструють сильну особистість, бажання вирішувати питання самостійно, без домінування або залежності від інших. Їхня поведінка може включати пошук автономії та бажання зберігати особисті простори у взаємодії з оточенням.

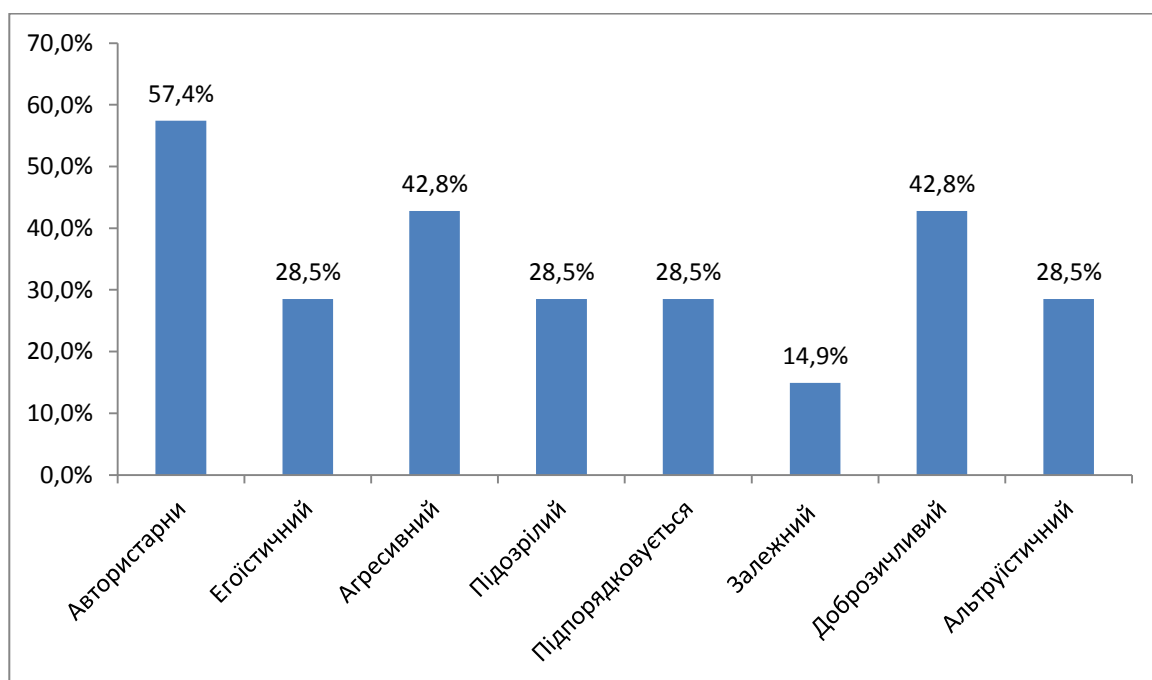

Рис.3.6. Особливості структури уявлення про себе та взаємодію з оточуючими у юнаків, що знаходяться в стосунках на відстані.

Згідно рисунку 3.6., 57,4% опитувальних оцінюють себе, як авторитарні особи. Авторитарність може проявлятися у стосунках як стремління контролювати чи диктувати партнерові, не враховуючи його думки чи бажань. Це може виявлятися у вимогливості, домінуванні або примусових діях, коли одна сторона намагається переконати чи змусити іншу сторону виконати свої бажання без обговорення чи врахування її потреб. Авторитарна поведінка часто характеризується неухважністю до інших точок зору та намаганням контролювати рішення та дії партнера.

Математико-статистичні відмінності в самооцінці власних якостей юнаків та дівчат групи №1 представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Особливості самооцінки власних якостей у юнаків та дівчат групи №1

Показник	Сума рангів		U-критерій	Рівень значущості, р
	Дівчата	Юнаки		
Автористність	56,7	48,1	524	0,542
Егоїстичність	32,4	32,3	625	0,652
Агресивність	44,9	53,1	343	0,262
Підозрілість	21,7	36,6	252*	0,022
Підпорядкованість	45,3	51,3	625	0,411
Залежність	32,6	23,5	611	0,517
Доброзичливість	53,9	24,8	111**	0,013
Альтруїзм.	64,1	32,5	152*	0,024

Примітка: * $p \leq 0,05$

Примітка 2: ** $p \leq 0,01$

Згідно таблиці 3.2., статистично-значуща відмінність була виявлена за шкалами «Підозрілість», «Доброзичливість», «Альтруїзм».

Юнаки, частіше за дівчат групи №1 схильні оцінювати себе як підозрілі. Це може свідчити про те, що юнаки мають підвищену схильність до самокритики або стурбованості щодо своєї поведінки чи власних дій. Підозрілість може виявлятися у надмірному аналізі власних дій, постійному підозрі, що їхні наміри можуть бути неправильно зрозумілими чи навіть осудженими оточуючими. Це може впливати на їхні стосунки, призводити до перевірки себе, недовіри до оточення або навіть незручності в спілкуванні з іншими.

Дівчата, частіше за юнаків групи №1 схильні до доброзичливості та альтруїзму. Це може свідчити про те, що дівчата проявляють більше зацікавлення у сприянні іншим людям та виявленні турботи про них. Їхня більша доброзичливість може виявлятися у внутрішній потребі допомагати

та підтримувати оточуючих. Альтруїзм може впливати на їхню поведінку, наприклад, через здатність до милосердя, готовність виявляти співчуття або через активну участь у допомозі іншим.

За методикою незакінчених речень дівчата групи №1 речення «Я – жінка, тому що...», «Я – жінка і я хочу, щоб...» «Я – жінка, і я рада, що...» «Я – жінка і це значить, що...» «Я – жінка і це дає мені можливість...» набрали найбільш стереотипні відповіді: «Я – жінка, тому що я маю статеві відмінності», «Я – жінка і я хочу бути щасливою», «Я – жінка і це значить, що мені необхідно бути охайною та доглянутою», тощо. Найменш стереотипні відповіді були дані на речення «Я – жінка і можу...»

Можна сказати, що дівчата першої групи схильні до гендерних стереотипів та мислення в рамках їх гендерної ролі та статусу.

У то час, як найбільш шаблонами для юнаків стали речення: «Я – чоловік і я можу...», «Я чоловік і для мене...», «Я чоловік і я засмучений тим, що», найчастіше зустрічаючися відповіді на них: «Я чоловік і я можу виконувати складну роботу», «Я – чоловік і для мене важливо бути незалежним», «Я – чоловік і я засмучений тим, що не можу виїхати за кордон».

Найменш стереотипними стали відповіді на речення: «Я – чоловік і я не терплю», «Я – чоловік і це дає мені можливість».

Юнаки першої групи також схильні до стереотипізації своєї поведінки та думок в контексті гендеру.

3.2. Особливості статеворольових очікувань у юнаків дівчат, що перебувають у «відкритих стосунках»

Відкриті стосунки – це форма міжособистісних взаємин, де партнери зберігають свою незалежність та свободу. Вони не зобов'язані серйозними зобов'язаннями або обмеженнями, які часто властиві традиційним відносинам, таким як шлюб чи довгострокові партнерства. Вільні стосунки ґрунтуються на ідеї особистої вільності, самостійності і можливості для самовираження кожного партнера. Вони можуть бути характеризовані більшим рівнем гнучкості, але можуть також вимагати більш відкритого спілкування, щоб уникнути непорозумінь чи конфліктів.

Особливості сімейних цінностей у дівчат другої групи можна подивитися на рисунку 3.7.

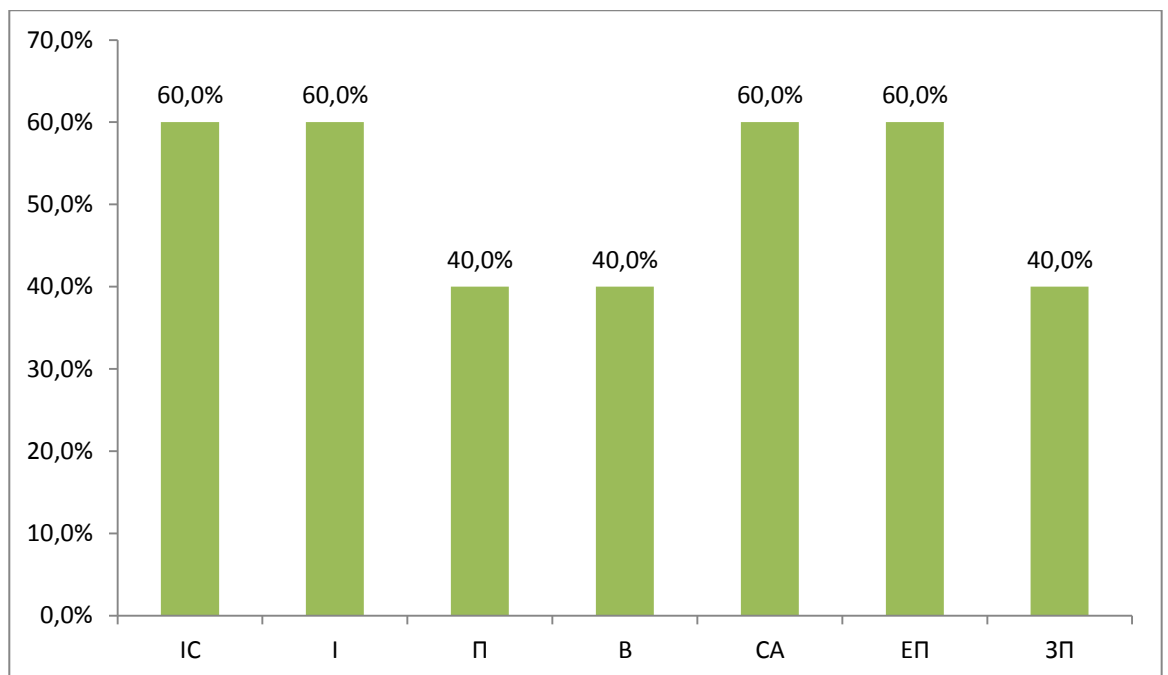

Рис.3.7. Особливості сімейних цінностей у дівчат, що знаходяться в «відкритих» стосунках,%: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Згідно рисунку 3.7., 60% опитувальних дівчат, що знаходяться у «відкритих» стосунках мають в пріоритеті такі цінності, як інтимна-

сексуальні, особистісна ідентифікація себе з партнером, соціальну активність, емоційну-психотерапевтичність в стосунках. Відкриті стосунки для дівчат визначаються не лише партнерськими зв'язками, але й бажанням розбудувати відносини на особистісному рівні, де важливо враховувати власну ідентичність. Це означає, що дівчата у таких відносинах намагаються зрозуміти себе через співпрацю та взаємодію з партнером, встановлюючи глибокі зв'язки не лише на емоційному, але й на особистісному рівні. Вони також активно включаються в соціальне оточення, беручи участь у спільних ініціативах та подіях, щоб підтримати та розвивати стосунки на більш широкому соціальному рівні. Крім того, дівчата у відкритих стосунках акцентують увагу на емоційній та психологічній підтримці, де важливо не лише розвивати емоційну близькість, але й створювати психологічний комфорт у взаємовідносинах з партнером.

Особливості сімейних цінностей у юнаків другої групи можна подивитися на рисунку 3.8.

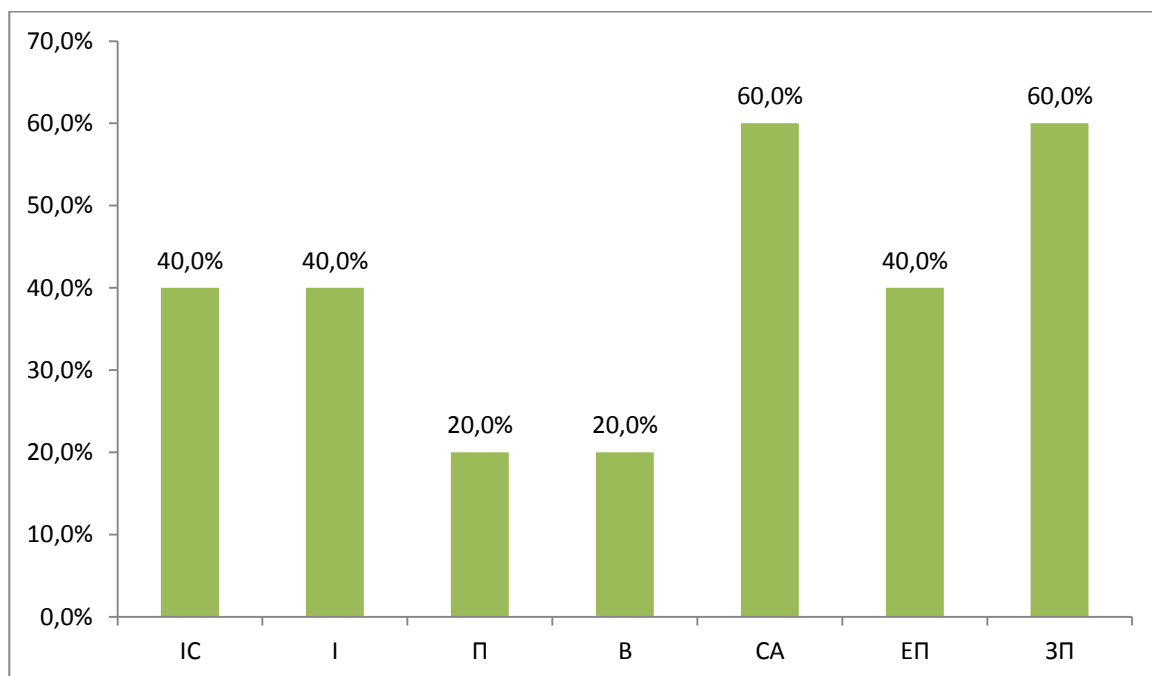

Рис.3.8. Особливості сімейних цінностей у юнаків, що знаходяться в «відкритих» стосунках, %: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Згідно рисунку 3.8., 60% юнаків, що знаходяться в «відкритих» стосунках мають наступні цінності орієнтації: соціальна активність та зовнішня привабливість. Юнаки, що перебувають у відкритих стосунках, визначають важливість соціальної активності та зовнішньої привабливості в контексті своїх цінностей та орієнтацій. Це означає, що вони вкладають зусилля в побудову соціальних взаємовідносин та залучення до різних активностей, щоб збагатити та розширити свої соціальні зв'язки. Окрім цього, зовнішня привабливість для них має важливе значення, як елемент успішного спілкування та взаємодії, що дозволяє їм привернути увагу та встановити позитивні взаємини. Така орієнтація може бути спрямована на створення позитивного враження від себе, щоб отримати більше можливостей для спілкування та розвитку відносин у соціальному оточенні.

Математико-статистичні відмінності в сімейних цінностях юнаків та дівчат групи №2 представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Особливості сімейних цінностей у юнаків та дівчат групи №2

Показник	Сума рангів		U-критерій	Рівень значущості, р
	Дівчата	Юнаки		
ІС	64,8	63,2	742	0,853
І	63,1	52,1	324*	0,058
П	51,5	59,3	462	0,521
В	47,3	50,3	622	0,553
СА	41,6	45,1	513	0,714
ЕП	50,1	41,2	181*	0,043
ЗП	55,9	68,9	142*	0,051

Примітка 1: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Примітка 2: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.3., статистично-значуща різниця була виявлена за шкалами «Особистісна ідентифікація себе з партнером», «Емоційно-терапевтична цінність», «Зовнішня привабливість».

Дівчата частіше за юнаків, що знаходяться у відкритих стосунках пріоритетною цінністю ставлять особистісну ідентифікацію себе з партнером. Таке явище може вказувати на те, що для дівчат, які перебувають у відкритих стосунках, особистісне злагодження та відчуття спільності з партнером виявляються пріоритетними аспектами. Це може свідчити про їхнє бажання знаходити спільні точки зору, співпадіння та відчуття об'єднання в міжособистісних відносинах. Дівчата в цих стосунках можуть більше прагнути до того, щоб відчувати рівність та розуміння у партнерстві, що може стати головним для їхнього особистісного самовизначення.

Вони також частіше за юнаків прагнуть емоційно-психотерапевтичного клімату в стосунках. Таке прагнення дівчат може вказувати на їхню більшу потребу у відчутті емоційної безпеки, співчуття та взаєморозуміння у стосунках. Бажання створювати емоційно-психотерапевтичний клімат може впливати з їхньої потреби у сприйнятті стосунків як місця, де вони можуть вільно виражати свої емоції, знайти підтримку та взаєморозуміння в умовах відкритості та чутливості до внутрішніх переживань. Таке середовище може сприяти покращенню емоційного благополуччя та здатності виражати власні почуття у відносинах.

У той час, юнаки, частіше за дівчат, що знаходяться у відкритих стосунках мають в пріоритеті зовнішню привабливість. Це може вказувати на те, що для юнаків, які перебувають у відкритих стосунках, важливою є зовнішня привабливість як один з критеріїв відбору партнерки. Це може відображати їхні особисті переконання або вподобання, а також ставлення до стосунків у контексті зовнішнього вигляду та впевненості в собі в різних соціальних ситуаціях. Вони можуть приділяти увагу цьому аспекту через культурні, соціальні або особисті фактори, які впливають на їхні уподобання та сприйняття партнерства.

Структуру особливостей взаємовідносин у дівчат групи №2 можна прослідити на рисунку 3.9. та 3.10.

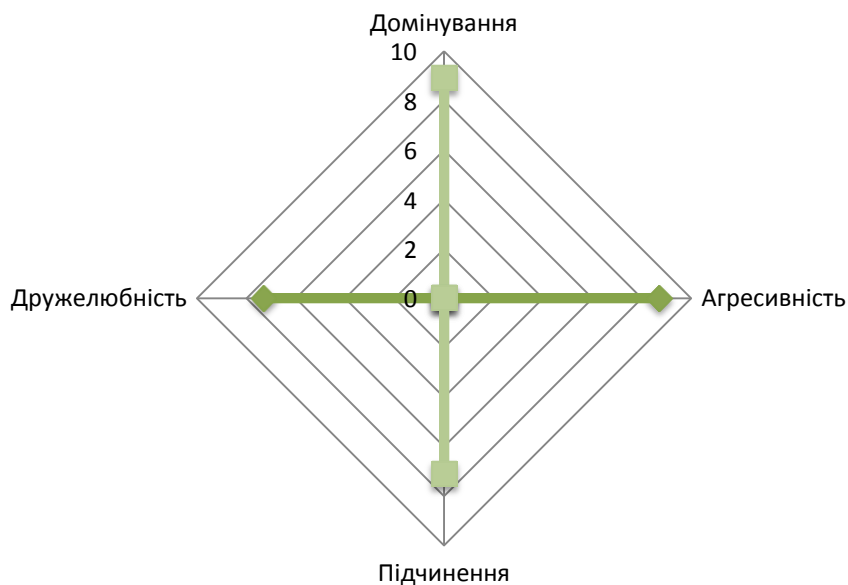

Рис.3.9. Особливості структури взаємодії дівчат групи №2 з навколишнім світом.

Згідно рисунку 3.9., можна сказати, що дівчата, які перебувають у відкритих стосунках, проявляють власно-лідерський тип взаємовідносин. Це може означати, що вони активно беруть ініціативу в стосунках, виявляють сміливість у вирішенні проблем та навіть можуть впливати на рішення в парі. Такий підхід може говорити про їхню впевненість у собі, бажання самовираження та відчуття відповідальності за процеси, які відбуваються у відносинах.

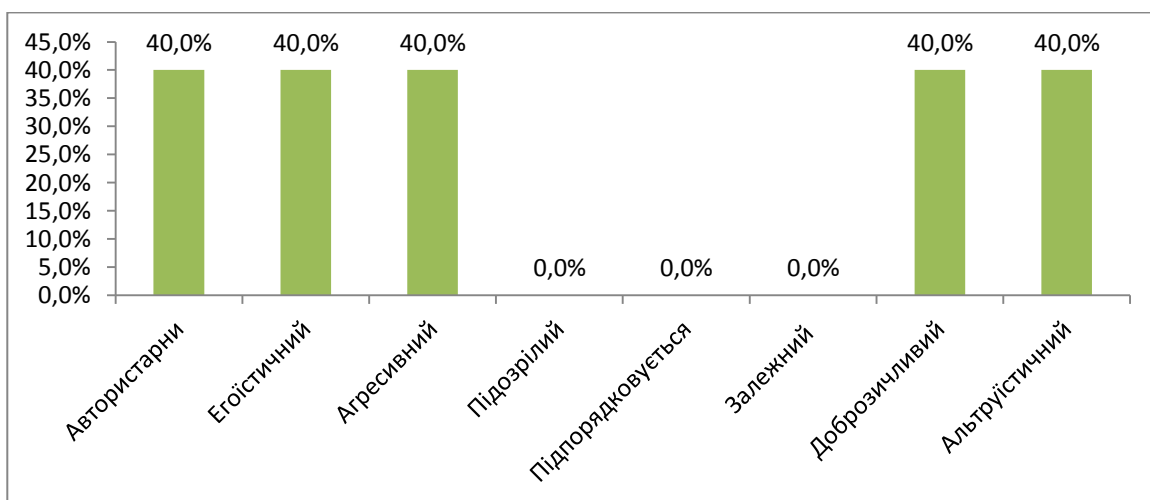

Рис.3.10. Особливості структури уявлення про себе та взаємодію з оточуючими у дівчат, що знаходяться у «відкритих» стосунках.

Згідно рисунку 3.10, в структурі уявлення дівчат про себе та взаємодію з оточуючими не було виявлено ярко-виражених характеристик. Юнаки, що перебувають у відкритих стосунках, мають власно-лідерський тип взаємовідносин

Структуру особливостей взаємовідносин у юнаків групи №2 можна прослідити на рисунку 3.11. та 3.12.

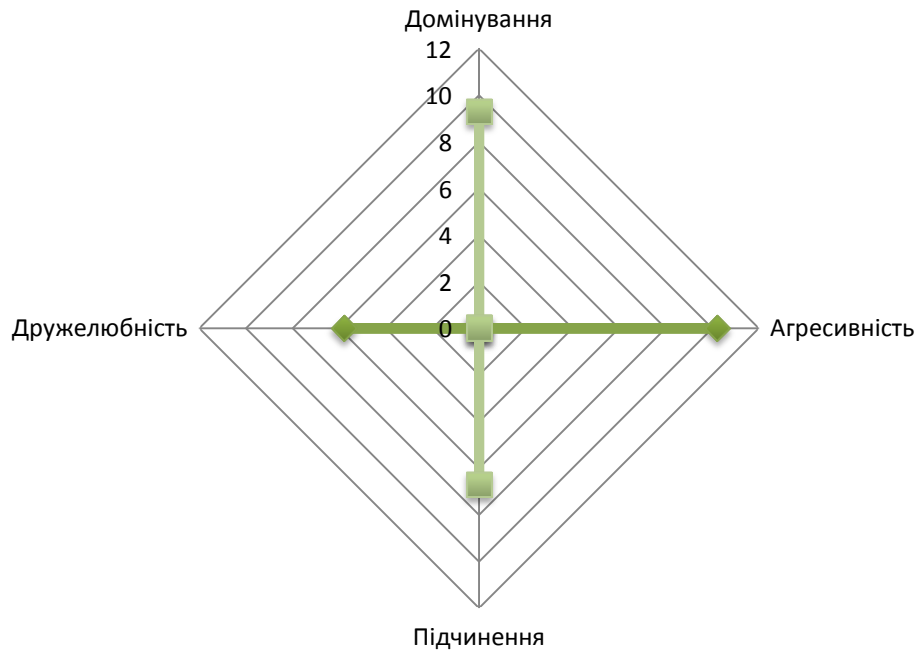

Рис.3.10. Особливості структури взаємодії юнаків групи №2 з навколишнім світом.

Згідно рисунку 3.10, можна сказати, що юнаки, що перебувають у відкритих стосунках, мають власно-лідерський тип взаємовідносин. Таке уявлення може вказувати на те, що юнаки, що перебувають у відкритих стосунках, володіють лідерськими рисами в міжособистісних відносинах. Їхнє бажання бути впливовими та брати на себе лідерські позиції може бути помітним у їхньому ставленні до стосунків. Такий підхід може зумовлювати акцент на власній авторитетності, відповідальності та орієнтації на керівництво в стосунках.

Згідно рисунку 3.12, вираженою характеристикою 60% юнаків групи №2 є агресивність. Це може вказувати на схильність до конфліктів, бажання переважати або домінувати у взаємодії. Така агресивність може

виявлятися у різних ситуаціях, включаючи міжособистісні конфлікти або спроби контролювати оточуюче середовище.

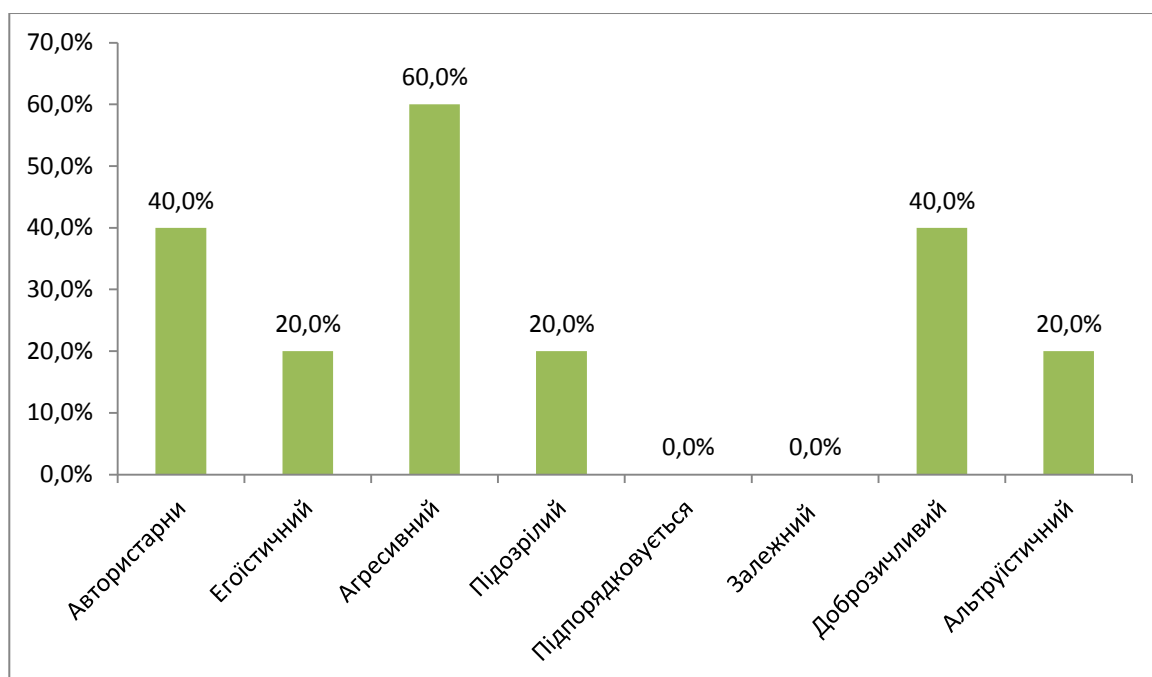

Рис.3.12. Особливості структури уявлення про себе та взаємодію з оточуючими у юнаків, що знаходяться у «відкритих» стосунках.

Математико-статистичні відмінності в самооцінці власних якостей юнаків та дівчат групи №2 представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Особливості самооцінки власних якостей у юнаків та дівчат групи №2

Показник	Сума рангів		U-критерій	Рівень значущості, р
	Дівчата	Юнаки		
Автористність	48,7	52,2	624	0,723
Егоїстичність	62,1	46,3	213*	0,033
Агресивність	64,1	52,7	314	0,059
Підозрілість	34,1	47,4	223*	0,024
Залежність	31,1	27,7	552	0,581
Доброзичливість	47,1	44,1	526	0,735
Альтруїзм.	55,1	53,8	342	0,453

Примітка: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.4., статистично-значущі відмінності були виявлені за шкалами «Егоїстичність» та «Підозрілість».

Дівчата, частіше за юнаків, що знаходяться в відкритих стосунках, схильні до егоїстичності. Це може вказувати на те, що у дівчат, які перебувають у відкритих стосунках, виражена тенденція до більшої самоцентрованості або уваги до власних потреб та бажань. Вони можуть більше акцентувати увагу на власних цілях, інтересах або вигодах у взаємодії з партнером.

Юнаки, частіше за дівчат, що знаходяться в відкритих стосунках, схильні до підозрливості. Це може вказувати на те, що юнаки, які перебувають у відкритих стосунках, мають більш виражену тенденцію до підозрливості або недовіри щодо дій свого партнера. Вони можуть проявляти більшу обережність та увагу до можливих сигналів або дій, які можуть стати причиною непевності чи підозри.

За методикою незакінчених речень дівчата другої групи показали найбільш стереотипні результати за реченнями «Я – жінка і мене засмучує, що...», «Я – жінка, тому що...», «Я – жінка і знаю, що...». Відповідаючи на них опитувані спиралися на свої статеві, статусні та емоційні показники.

Тим не менш, більш, ніж половина відповідей на питання, були нестереотипними, тому можна сказати, що дівчата, що перебувають у відкритих стосунках мають невиражену ступінь стереотипності та шаблонного мислення.

Юнаки другої групи показали найбільш шаблонні відповіді на речення «Я – чоловік, тому що...», «Я – чоловік і я знаю, що...» та «Я – чоловік і роблю...»

Згідно результатів інтерпретації, юнаки другої групи погано усвідомлюють чи уникають своєї гендерної ідентифікації та просувають уявлення про гендерні ролі.

3.3. Особливості статеворольових очікувань у юнаків та дівчат, що перебувають у традиційних стосунках.

Традиційні стосунки - це взаємини, які відповідають загальноприйнятим нормам, цінностям і ролям у певному соціальному контексті. Це можуть бути взаємини, які дотримуються стандартних стереотипів і очікувань щодо поведінки юнаків та дівчат в різних сферах життя, включаючи сімейне життя, роботу, соціальні ролі тощо. Такі відносини можуть базуватися на встановлених традиціях, звичаях і цінностях, які сприймаються як загальноприйняті в конкретному суспільстві чи культурі.

Особливості сімейних цінностей у дівчат третьої групи можна подивитися на рисунку 3.13.

Згідно рисунку 3.13, 83,3% дівчат, що перебувають у традиційних стосунках ціннісно-орієнтовані на інтим та секс. Ціннісна орієнтація на секс та інтим у дівчат може відображати їхні уявлення про важливість інтимних відносин у партнерстві. Це може свідчити про їхні особисті потреби та бажання мати глибокі, емоційно насичені взаємини. Такі цінності можуть бути ключовими для стабільності та задоволення у відносинах, підкреслюючи важливість інтимного спілкування та розуміння у партнерстві.

Рис.3.13. Особливості сімейних цінностей у дівчат, що знаходяться в традиційних,%: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Половина дівчат групи №3, мають такі цінності орієнтації, як особистісна ідентифікація з партнером, побутово-господарську, соціально-активну, зовнішня привабливість.

Цінність побутово-господарська проявляється в увазі до взаємодії в рутинних справах, таких як планування та виконання обов'язків вдома, розподіл обов'язків між партнерами, спільна підтримка та виконання обов'язків у господарстві. Ця цінність виявляється у спільній організації побутових справ, відповідальності за прибирання, приготування їжі, розподілі обов'язків у догляді за сім'єю або домашніми тваринами, та забезпеченні комфортних умов для життя у спільному житті. Також, це може включати спільне прийняття рішень щодо фінансів та управління господарством.

Цінність соціальної активності виявляється через діяльність у спільноті, активну участь у різних виданнях та заходах, спрямованих на підтримку соціальних питань. Це також включає бажання співпраці, допомоги і взаємодії з іншими громадянами для досягнення спільних цілей та сприяння загальному благу. Соціальна активність може проявлятися через участь у волонтерській діяльності, підтримку благодійних організацій, активне участь у різноманітних соціальних подіях і спільних ініціативах.

Цінність зовнішньої привабливості проявляється через прагнення до доглянутого зовнішнього вигляду, дотримання особистої гігієни та здорового способу життя. Це охоплює бажання виглядати привабливо, дотримуватися модних тенденцій, старанне обрання одягу та аксесуарів, звертання уваги на зовнішній вигляд та фізичну привабливість. Для деяких людей це також включає спортивні захоплення або фізичну активність для підтримання здорової та привабливої зовнішності. Особливості сімейних цінностей у юнаків третьої групи можна подивитися на рисунку 3.14.

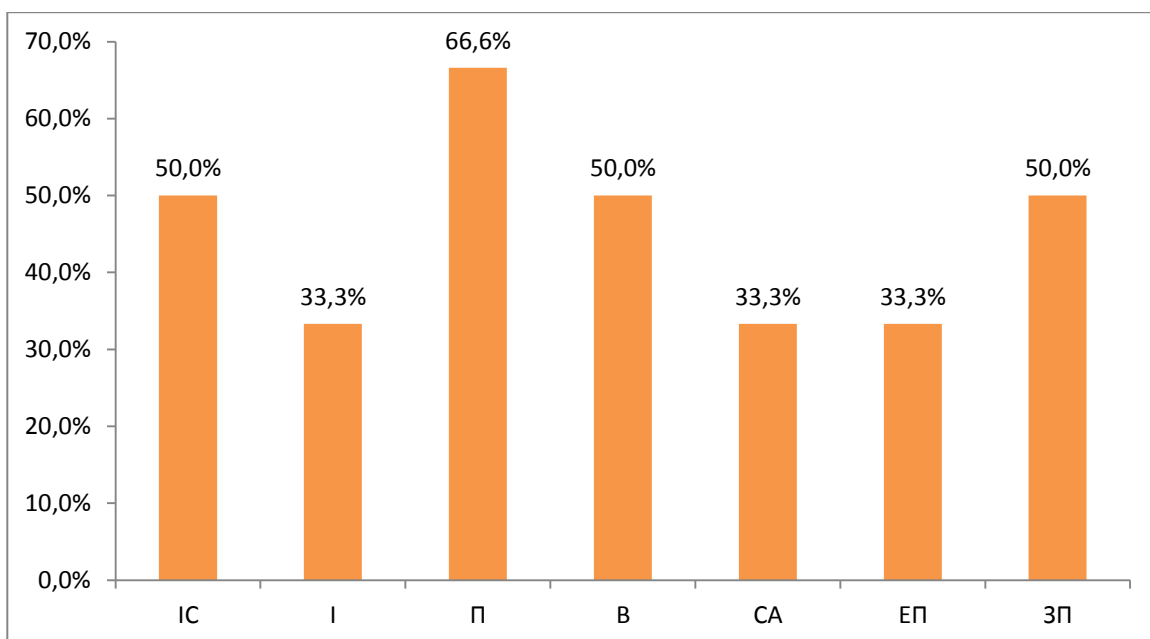

Рис.3.14. Особливості сімейних цінностей у юнаків, що знаходяться у традиційних, %: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Згідно рисунку 3.14., 66,6% юнаків мають побутово-господарську цінність подружніх стосунків, це може проявлятися через бажання активно брати участь у домашньому житті та побутових обов'язках. Це включає бажання брати участь у господарюванні, прибиранні, приготуванні їжі, організації роботи вдома та утриманні навколишнього середовища належним чином. Деякі юнаки вважають це не просто обов'язком, але і проявом власної відповідальності за родину та бажанням забезпечити комфорт удома для себе та своєї родини. Ця цінність може демонструвати бажання чоловіка бути активним учасником в рутинних аспектах подружнього життя, з одного боку, з іншого така ж сама відповідальність за подружній комфорт може бути нав'язна й партнерці.

50% юнаків групи №3 мають наступні ціннісні-орієнтації у стосунках: інтимно-сексуальну, батьківсько-виховну, зовнішньої привабливості.

Інтимно-сексуальні цінності в стосунках можуть проявлятися через бажання близькості, взаєморозуміння та відчуття спільності між партнерами. Це охоплює не лише фізичне прагнення до близькості, а й бажання ділитися

емоціями, взаємною підтримкою та створенням спільних емоційних зв'язків. Інтимно-сексуальні цінності можуть також включати прагнення до спільного розвитку взаємного статевого життя, взаємної привабливості та задоволення від взаємодії в цій сфері відносин. Для деяких партнерів це є важливим компонентом взаєморозуміння та підтримки у стосунках.

Батьківсько-виховні цінності виявляються у бажанні батьків надати своїм дітям найкращі можливості для розвитку та забезпечення їхнього благополуччя. Це включає в себе створення стабільного середовища для дітей, виховання моральних цінностей, відповідальності, взаєморозуміння та взаємоповаги. Батьківсько-виховні цінності можуть також охоплювати важливість навчання та розвитку, виховання навичок самостійності та розвитку внутрішніх якостей, таких як емпатія, терпимість та розуміння. Для багатьох батьків важливо забезпечити своїм дітям безпеку та стабільність, щоб вони могли вирости в успішних та здорових особистостях.

Цінність на зовнішню привабливість може виявлятися через багатоаспектність: звертання уваги на модний стиль або відповідність трендам у вбранні, зацікавленість у власному зовнішньому вигляді та його покращенні, дотримання здорового способу життя, такого як заняття спортом або правильне харчування. Для деяких це також може бути пов'язано з прагненням до здоров'я та фізичної привабливості, що відображається у власному самопочутті та сприйнятті власної особистості. У цілому, ця цінність може проявлятися у внутрішньому бажанні досягти певного стандарту зовнішності, що може вплинути на власну самооцінку та сприйняття себе.

Математико-статистичні відмінності в сімейних цінностях юнаків та дівчат групи №3 представлено в таблиці 3.5.

Згідно таблиці 3.5., статистично-значущі відмінності були знайдені за шкалами «Побутово-господарська» цінність та «Соціальна активність».

Таблиця 3.5.

Особливості сімейних цінностей у юнаків та дівчат групи №3

Показник	Сума рангів		U-критерій	Рівень значущості, р
	Дівчата	Юнаки		
ІС	64,6	62,1	634	0,546
І	53,5	47,2	474	0,653
П	42,6	59,3	241*	0,053
В	32,2	38,5	531	0,731
СА	61,7	25,9	621*	0,031
ЕП	69,6	72,3	528	0,691
ЗП	36,9	38,2	665	0,316

Примітка 1: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарська; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Примітка 2: * $p \leq 0,05$

Юнаки, частіше за дівчат, що знаходяться в традиційних стосунках мають орієнтацію побутово-господарську цінність. Це може бути проявом більшого бажання брати на себе обов'язки з побутового устрою, технічних аспектів у домогосподарстві, фінансової організації родинного бюджету чи планування сімейних подій. Така орієнтація може також включати бажання створення комфортних умов для сім'ї та відповідальне ставлення до побутових питань, що є важливими для забезпечення добробуту та стабільності родинного оточення.

Дівчата, частіше за юнаків, що знаходяться в традиційних стосунках, мають цінність соціальної активності. Цінність соціальної активності у дівчат, які перебувають в традиційних стосунках, може проявлятися через активну участь у сімейному житті та суспільних подіях, організацію різноманітних заходів для сім'ї чи спільної участі в громадських ініціативах. Вони частіше виявляють бажання до виконання соціально-побутових обов'язків та створення сприятливої атмосфери для всіх членів родини в їхній взаємодії зі суспільством.

Структуру особливостей взаємовідносин у дівчат групи №3 можна прослідити на рисунку 3.15. та 3.16.

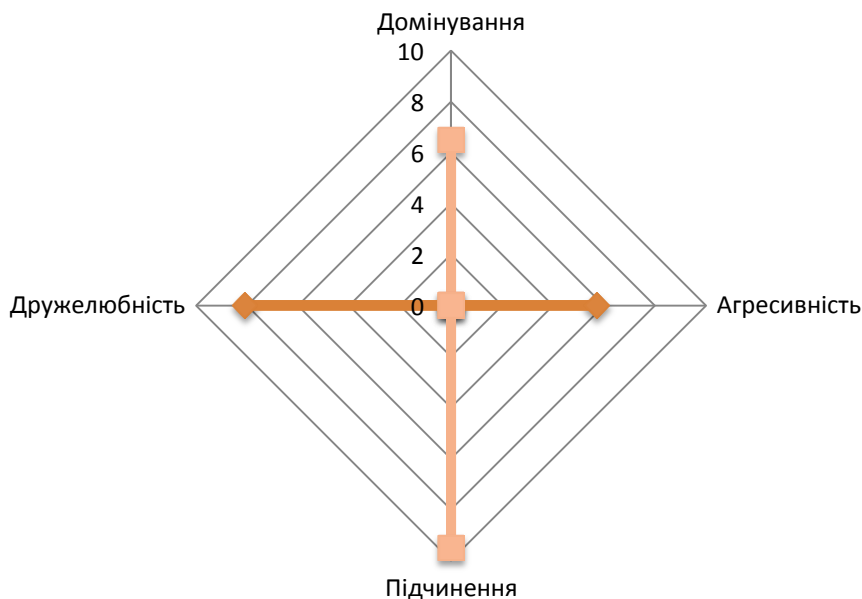

Рис.3.15. Особливості структури взаємодії дівчат групи №3 з навколишнім світом.

Згідно рисунку 3.15., дівчата в традиційних стосунках мають залежно-слухняний тип взаємовідносин. Важливо відзначити, що наявність залежно-слухняного типу взаємовідносин у дівчат, що перебувають у традиційних стосунках, може виявлятися у їхній ухильній позиції в рішеннях та прийнятті звичних ролей, передбачених традиційними стереотипами. Це може включати прийняття домашніх обов'язків, беззастережне підкорення бажанням партнера або взяття на себе відповідальності за родину, не вираження власних поглядів чи нездатність до прийняття незалежних рішень. Однак важливо враховувати, що це узагальнення може не відображати індивідуальних особливостей та контекстуальних умов кожної окремої дівчата в традиційних стосунках.

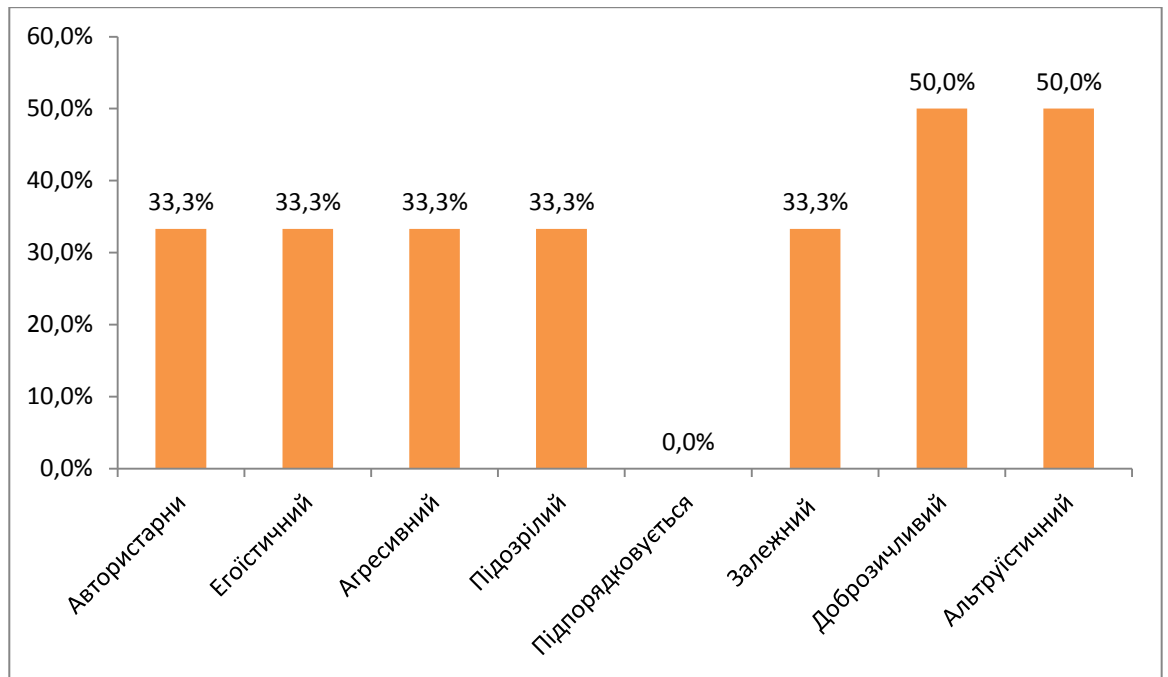

Рис.3.16. Особливості структури уявлення про себе та взаємодію з оточуючими у дівчат, що знаходяться традиційних стосунках, %.

50% опитувальних дівчат характеризують себе, як доброзичливі та альтруїстичні, що може вказувати на високий рівень емпатії та спрямованості на допомогу та підтримку інших учасників стосунків. Дівчата, які характеризують себе як доброзичливі та альтруїстичні, можуть бути більш уважними до потреб партнера, спроможними до відчуття співчуття й підтримки в різних життєвих ситуаціях. Це може виявлятися в проявах турботи, відкритості та готовності допомагати іншим. Однак важливо враховувати, що характеристики особистості можуть змінюватися в залежності від конкретних ситуацій та контекстуальних факторів, і це лише один з аспектів взаємовідносин чи характеристик особистості.

Структуру особливостей взаємовідносин у юнаків групи №1 можна прослідити на рисунку 3.17. та 3.18.

Згідно рисунку 3.17, юнаки, що знаходяться в традиційних стосунках мають незалежно-домінуючий тип побудови взаємовідносин. Це може вказувати на бажання юнаків мати значний вплив у стосунках і виявляти сильний рівень автономії та незалежності.

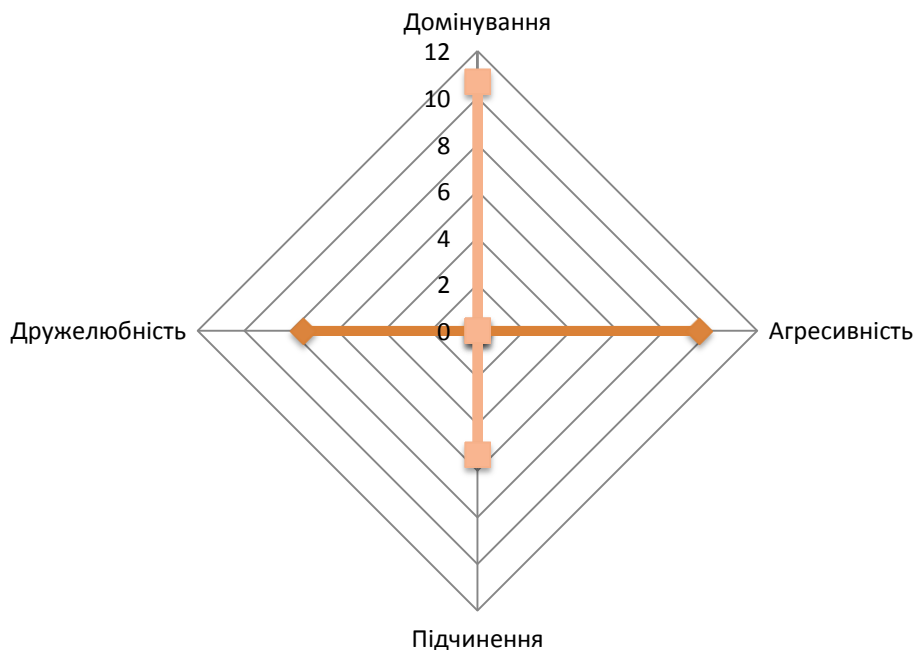

Рис.3.17. Особливості структури взаємодії юнаків групи №3 з навколишнім світом.

Така поведінка часто характеризується бажанням приймати важливі рішення без значного впливу чи консультації з партнером. Це може включати бажання визначати правила, приймати ключові рішення та мати відчуття контролю в стосунках. Однак це лише один аспект побудови взаємовідносин.

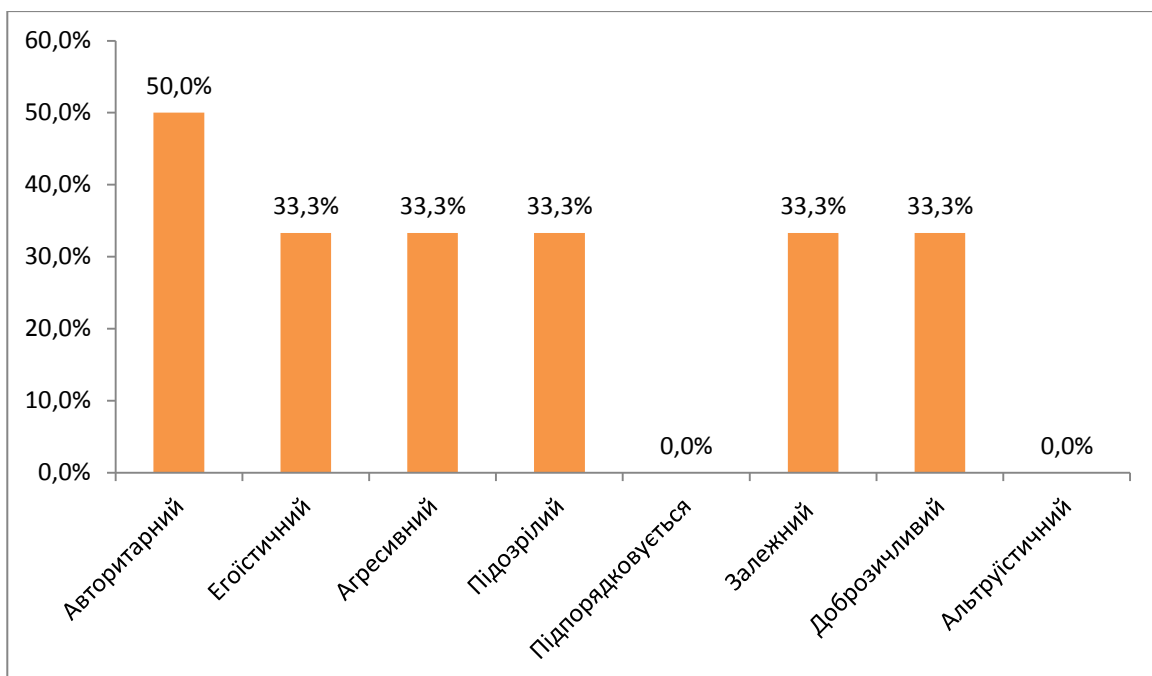

Рис.3.18. Особливості структури уявлення про себе та взаємодію з оточуючими у юнаків, що знаходяться традиційних стосунках, %

Згідно рисунку 3.18., найбільш вираженою характеристикою юнаків, що знаходяться в традиційних стосунках є авторитарність. У цьому сенсі під авторитарність вважається бажання однієї сторони виявляти владу та контроль над партнером чи стосунками. Це може включати схильність до встановлення правил без значного урахування думки або бажань партнера, бажання бути домінуючим у прийнятті рішень, і може мати підтекст бажання контролювати або керувати ситуацією в стосунках.

Математико-статистичні відмінності в самооцінці власних якостей юнаків та дівчат групи №3 представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Особливості самооцінки власних якостей у юнаків та дівчат групи №3

Показник	Сума рангів		U-критерій	Рівень значущості, р
	Дівчата	Юнаки		
Авторитарність	23,4	43,4	463*	0,058
Егоїстичність	53,3	44,6	324	0,235
Агресивність	39,2	43,6	237	0,325
Підозрілість	56,5	38,2	235*	0,025
Підпорядкованість	52,3	56,2	235	0,573
Залежність	43,4	63,2	357*	0,044
Доброзичливість	63,3	62,3	622	0,723
Альтруїзм.	52,2	43,2	612	0,523

Примітка 2: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.6., були виявлені значущі відмінності за такими шкалами, як «Авторитарність», «Підозрілість», «Залежність».

Юнаки, частіше за дівчат в традиційних стосунках схильні до авторитарності, що проявляється в активній, подеки агресивній позиції щодо прийняття рішень без урахування думки партнера.

Дівчата, частіше за юнаків в традиційних стосунках схильні до підозрілості, що може вказувати на їх недовіру до партнера або певних аспектів взаємодії. Це може бути результатом попередніх негативних досвідів, невпевненості у власних почуттях або небажанням бути повністю відкритими у взаємині з партнером.

Юнаки, частіше за жіно в традиційних стосунках схильні до залежності. Це може відображати їхню бажану потребу мати чітко визначену структуру стосунків та відчуття певної ролі у партнерстві. Вони частіше прагнуть до стабільності та впевненості в тому, яка поведінка чи роль від них очікується в контексті традиційних відносин. Залежність може виникати з-за потреби в прийнятті зовнішнього авторитету або партнерської підтримки для прийняття рішень і вирішення питань, що виникають у спільному житті.

За результатами методики незакінченний речень, дівчата, що перебувають у традиційних стосунках, набрали найбільш стереотипних відповідей на речення «Я – жінка, тому що...», «Я – жінка і я засмучена...», «Я – жінка і я не терплю, коли...», «Я – жінка і я роблю...». У своїх відповідях вони спиралися на когнітивний та емоційний компоненти образу, і можна сказати, що дівчата третьої групи схильні діяти за встановленим для них гендерним шаблоном.

За результатами, юнаки третьої групи набрали більш стереотипні відповіді на речення «Я – чоловік, тому що», «Я – чоловік і роблю», «Я чоловік і я...». Можна сказати, що уявлення себе, як чоловіка, повністю співпадає з існуючими гендерними стереотипами та установками.

3.4. Порівняльний аналіз статеворольових очікувань юнаків та дівчат в різних типах міжособистісних стосунків.

Порівняльний аналіз особливостей ціннісних орієнтації у представників трьох груп можна побачити у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Порівняльний аналіз ціннісних орієнтації представників трьох груп.

Параметр, що порівнюється	Група 1, сер.знач	Група 2, сер.знач	Група 3, сер знач	Рівень значимості
ІС	4,5	5,6	8,8	0,043*
І	8,1	7,5	7,5	0,456
П	3,4	5,3	8,7	0,033*
В	4,4	3,3	7,5	0,047
СА	8,3	8,6	7,7	0,546
ЗП	5,5	7,3	5,1	0,038*

Примітка 1: ІС – інтимно-сексуальна; І – Особистісна ідентифікація с партнером; П – побутово-господарські; В – Батьківсько-виховна; СА – соціальна активність; ЕП – емоційно-психотерапевтична; ЗП – зовнішня привабливість.

Примітка 2: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.7., різниця була виявлена за шкалою Інтимно-сексуальних цінностей, побутово-господарських цінностей та цінностями зовнішньої привабливості.

У осіб, що мають традиційні стосунки частіше за осіб, що мають стосунки на відстані та відкриті стосунки частіше спостерігається інтимно-сексуальна цінність у шлюбних відносинах, що може бути пов'язно з тим, що у традиційних стосунках, де значення класичних ролей і сімейної інституції є важливим, інтимність частіше сприймається як складова глибокого партнерства, яке має бути підтримане в рамках особистих та сімейних цінностей. Люди, які утримуються від відкритих чи віддалених стосунків, можуть більше підкреслювати важливість інтимності та сексу в шлюбних відносинах як основний аспект партнерства, віддавати перевагу відчуттям близькості та фізичному злиттю у парі. Тим часом, в інших типах стосунків,

інтимність може сприйматися як один із багатьох аспектів спільного життя, більш балансований з іншими аспектами, такими як емоційна підтримка, розвиток особистості тощо.

Пари у традиційних стосунках частіше за пар у відкритих та стосунках на відстані орієнтовані на побутово-господарські цінності, що може бути пов'язано з природою та контекстом їхнього спільного життя. В традиційних парах, де частіше відбувається злиття ролей та обов'язків у сім'ї, побутові аспекти, такі як господарські обов'язки та управління домашнім господарством, можуть бути високо оцінені через стабільність та зручність в щоденному житті. У відкритих та віддалених стосунках, де партнери можуть мати більше індивідуальних просторів та меншу залежність один від одного, побутові аспекти можуть мати менший пріоритет через більший фокус на особистій автономії та незалежності. Таким чином, різні типи стосунків можуть формувати різні пріоритети щодо того, як вони сприймають роль побутових аспектів у своєму спільному житті.

Тим часом, особи, що мають відкриті стосунки частіше за осіб у традиційних та осіб у стосунках на відстані мають цінність в зовнішній привабливості партнера та себе, що може бути пов'язано з тим, що особи, які перебувають у відкритих стосунках, можуть приділяти більше уваги зовнішньому вигляду як частині загального образу партнера і себе у взаємодії з ним. У той же час, в традиційних стосунках звичайно існує більша взаємна залежність, де важливість зовнішньої привабливості може бути не такою суттєвою порівняно з іншими аспектами, такими як родинний комфорт, спільна діяльність тощо. У стосунках на відстані, де партнери зустрічаються рідше, зовнішність може стати одним із важливих способів підтримання візуального зв'язку та приваблення у парі, оскільки це один із обмежених способів взаємодії на відстані, але не головним.

Порівняльний аналіз особливостей міжособистісної взаємодії опитувальних трьох груп можна побачити у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Порівняльний аналіз особливостей міжособистічної взаємодії
представників трьох груп

Парамаметр, що порівнюється	Група 1, сер.знач	Група 2, сер.знач	Група 3, сер знач	Рівень значимості
Незалежно-домінуючий	4,5	5,3	8,4	0,058*
Залежно-слухняний	4,3	4,7	3,5	0,654
Власно-лідерський	5,5	8,4	5,7	0,055*
Відповідально-великодушний	5,7	3,7	4,4	0,754

Примітка: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.8., статистична різниця була виявлена за шкалами «Незалежно-домінуючого» типу взаємодії та «Власно-лідерського» типу взаємодії.

Особи, що знаходяться в традиційних стосунках частіше за осіб у стосунках на відстані та відкритих стосунках вдаються до незалежно-домінуючого типу взаємовідносин, що пояснюється наступним:

Різниця в стилі взаємовідносин у традиційних стосунках порівняно зі стосунками на відстані та відкритими стосунками може бути пов'язана з різним рівнем залежності та ув'язненості від партнера. В традиційних стосунках, де часто існує більша взаємна залежність, особи можуть бути налаштовані на побудову відносин, що базуються на сильному чи помітному впливі, контролі чи домінуванні над партнером, оскільки така динаміка є стандартною для традиційних моделей взаємин. У відкритих стосунках або стосунках на відстані, де партнери можуть бути менш залежні один від одного, більш поширеним може стати бажання зберегти свою незалежність та домінувати у власному житті. Такий підхід може визначатися бажанням підтримувати індивідуальність та уникати повної залежності від партнера.

У той час, як пари, що мають відкриті стосунки, частіше за пари у традиційних та стосунках на відстані мають власно-лідерський тип взаємовідносин, що можна пояснити наступним:

Різниця у типі взаємовідносин у відкритих стосунках порівняно з традиційними або стосунками на відстані може бути пов'язана з рівнем автономії та незалежності, яку демонструють партнери. У відкритих стосунках, де може існувати менша взаємна залежність і партнери можуть бути менш прихильні до контролю або впливу один на одного, вони можуть виявляти більшу схильність до спільного прийняття рішень та взаємного підтримування особистих цілей. Цей тип взаємовідносин може відображати бажання обох партнерів розвивати власні інтереси та індивідуальну відповідальність, не втрачаючи при цьому взаємної підтримки та співпраці.

Порівняльний аналіз стереотипізації опитувальних трьох груп можна побачити у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

Порівняльний аналіз стереотипізації представників трьох груп

Парамаметр, що порівнюється	Група 1, сер.знач	Група 2, сер.знач	Група 3, сер знач	Рівень значимості
Стереотипізація	26,6	17,5	20,7	0,032*

Примітка: * $p \leq 0,05$

Згідно таблиці 3.9., статистично-значущої відмінності між показниками трьох груп за шкалою «Стереотипізація» було встановлено, що представники групи з стосунками на відстані частіше, за представників групи уз відкритими стосунками та традиційними стосунками схильні до стереотипізації партнера; представники традиційних стосунків, частіше, за представників вільних стосунків схильні до стереотипізації, що може бути пояснено тим, що у віддалених стосунках може бути менше можливостей для реального спілкування та взаємодії, що може призвести до більшої стереотипізації партнера через обмеженість знань про його/її характеристики. У традиційних стосунках, де більше часу проводиться разом, виникає більша можливість отримати більш повне уявлення про партнера, що може знизити

рівень стереотипізації. І, вільні стосунки можуть привести до більшої невизначеності і потреби у стереотипізації для регулювання власної поведінки або очікувань від партнера.

Отже, дослідження показало для групи юнаків та дівчат, що знаходяться в стосунках на відстані є характерна цінність соціальної активності, інтимності та сексу, а також ідентифікації себе з партнером. Вони також схильні до гендерної стереотипізації свого образу та образу партнера.

Для групи юнаків та дівчат, що знаходяться в відкритих стосунках є характерна цінність особистісної ідентифікації себе з партнером, емоційно-терапевтична складова стосунків та зовнішня привабливість. Стереотипізація за гендерною ознакою у цій групі розмита та слабо виражена.

Для групи юнаків та дівчат, що знаходяться в традиційних стосунках є характерна побутово-господарська цінність та інтимно-сексуальна цінність. Гендерна стереотипізація себе та партнера виражена активно.

Порівняльний аналіз полорольових очікувань юнаків та дівчат обох груп виявив математико-статистичні відмінності за ціннісними орієнтаціями, а саме інтимно-сексуальною, побутово-господарською та зовнішньої привабливості; а також різниця за особливостями міжособистісної взаємодії, де пари, що знаходяться в традиційних стосунках частіше за осіб у стосунках на відстані та відкритих стосунках вдаються до незалежно-домінуючого типу взаємовідносин, а пари, що мають відкриті стосунки, частіше за пари у традиційних та стосунках на відстані мають власно-лідерський тип взаємовідносин.

ВИСНОВКИ

1. Гендерні стереотипи – це узагальнені, часто упереджені уявлення або очікування, що пов'язані зі статевою приналежністю людини. Ці стереотипи виникають в результаті соціокультурних особливостей, впливу соціальних норм, традицій, медіа, а також інших аспектів суспільства. Вони визначають соціально-сприятливі очікування від людини певної статі, щодо того, як вона мусить себе поводити, виглядати, а також які ролі або обов'язки вона має виконувати в суспільстві на підставі її статі. Гендерні стереотипи можуть обмежувати свободу та можливості особистого вибору, а також призводити до нерівності та дискримінації на основі статі.

2. Дослідження особливостей полорольових очікувань юнаків та дівчат, що знаходяться у стосунках на відстані показало, що юнаки, частіше за дівчат вважають за цінність сімейного життя інтимність та секс, а також ідентифікацію себе з партнеркою, натомість дівчата, частіше за юнаків схильні виставляти соціальну активність пріоритетною в стосунках. Загалом, цінність соціальної активності переважає у більшій половині опитувальних, що говорить про виражені ознаки бажання бути включеними до соціального життя. Дівчата у таких парах проявляють відповідально-великодушний тип побудови стосунків, юнаки проявляють незалежно-домунуючий тип, що характеризується високими очікуваннями від своєї партнерки. Партнери, що знаходяться на відстані, в равній мірі проявили стереотипізацію мислення щодо генедру, що може пояснюватися відсутністю реального досвіду взаємодії та проекцією на партнера власних фантазій та очікувань. Юнаки, частіше за дівчат схильні описувати себе, як підозрілих, дівчата, натомість, як доброзичливі та альтруїстичні.

3. Дослідження особливостей полорольових очікувань юнаків та дівчат у відкритих стосунках показало, що дівчата, частіше за юнаків цінують у стосунках особистісну ідентифікацію з партнером, емоційно-терапевтичний клімат, натомість юнаки схильні до орієнтації на зовнішню привабливість.

Більша половина опитувальних такоє цінують соціальну активність. Дівчата, як і юнаки цієї групи схильні до власно-лідерського типу взаємовідносин, що проявляється в їх лідерських рисах, харизмі та бажанні впливати в стосунках на партнера, підкорювати його. Дівчата цієї групи показали низький рівень стереотипізації за гендерною ознакою, тоді, як юнаки схильні уникати розуміння своєї гендерної ролі. Дівчата, частіше за юнаків схильні до егоїзму, тоді, як юнаки, частіше за дівчат до підозрілості.

4. Дослідження особливостей полорольових очікувань юнаків та дівчат у традиційних стосунках показало, що юнаки, частіше за дівчат, цінують побутово-господарську складову сімейного життя, дівчата, натомість, схильні орієнтуватися на соціальну активність. Дівчата в традиційних стосунках схильні до залежно-слухняного типу взаємовідносин, тоді як юнаки до незалежно-домінуючого, такий тандем утворює умови де один з них частіше бере відповідальність за важливі рішення без зайвих консультацій з партнеркою. Опитувальні, що знаходяться у традиційних стосунках в равній мірі показали їх прихильність до гендерних стереотипів та готовність підтримувати соціально-бажані гендерні ролі. Юнаки цієї групи схильні оцінювати себе, як авторитарними, залежними, дівчата, натомість, як підозрілі, що утворює ґрунт для співзалежних стосунків.

5. Порівняльний аналіз полорольових очікувань юнаків та дівчат в різних типах стосунків показав, що для пар з традиційним типом стосунків важливіше за інших підтримувати соціально-прийнятливий клімат у стосунках, що характеризується побутово-господарською та інтимно-сексуальною складовою сімейного життя. Можна сказати, що у партнерів традиційного типу стосунків частіше за інших спостерігаються полорольові очікування щодо традиційних ролей дівчата та чоловіка. Натомість партнери, що знаходяться у відкритих стосунках, частіше за інших вимагають від себе та партнера зовнішньої краси та підтримку здорового, сексуально-привабливого образу. Парнетри традиційних відносин схильні проявляти незалежно-домінуючий тип взаємовідносин, що пояснюється більш

виявленою співзалежністю між партнерами та необхідністю приймати більше складних рішень щодо побутових та міжособистісних питань. У той час партнери відкритих стосунків частіше за інших будують свої відносини за власно-лідерським типом, що можна пояснити їх орієнтацію на розвиток власних інтересів, не втрачаючи при цьому підтримки та співпраці з партнером. Дослідження також показало, що партнери стосунків на відстані частіше за інших представників груп схильні до стереотипізації партнера, що можна пояснити їх обмеженістю знань про його\її справжні характеристики через відсутність реального досвіду взаємодії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Агєєв, В.С. Психологічні та соціальні функції статеворольових стереотипів / В.С. Агєєв // Питання психології, 1987. – Вип.№ 2. С. 87-89.
2. Алексєєва, Г. В. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства/ Г.В. Алексєєва, В. Бондаровська . – К: Укр.Ін-т.соц.дос, 2002. С. 75-77.
3. Альошина, Ю.Є. Проблеми засвоєння ролей чоловіка та дівчата // Питання психології / Ю.Є. Альошина, А.С. Волович // Питання психології, 1991. – № 4. – С.74-82.
4. Батлер, Дж. Гендерне занепокоєння / Дж. Батлер // Антологія гендерної теорії: зб.пер. – Мінськ: Пропілеї, 2000. С. 123-127.
5. Бергер, П. Соціальне конструювання дійсності: Трактат з соціології знання/ П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медум, 1995. С. 133-138, 140-142.
6. Берн Ш. Гендерна психологія / Ш. Берн - К.: Академвидав, 2011. С. 246.
8. Борщ, К.К. Гендерні стереотипи як соціальна проблема сучасних дівчат / К.К. Борщ, М.Р. Ляшко // Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «педагогіка. соціальна робота»,2017. – Вип 1 (40). С. 63-69.
9. Гавриловська, К. П. Гендерні стереотипи як причина сімейного насильства. / К.П. Гавриловська // Особистісне зростання: теорія та практика. Збірник наукових праць за матеріалами III-ї Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної інтернет-конференції 3, 2018. С. 22-25.
10. Гірняк, О. Г. Гендерні стереотипи у медійному інтернет-дискурсі / О.Г. Гірняк // Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний журнал», 2020. – Вип. No 8. С. 56-58.
11. Городнова, Н.М. Соціально-психологічні чинники становлення статеворольової ідентифікації підлітків / Н.М. Городнова // Рукопис.

Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія». - КМПУ імені Б.Д. Грінченка, Київ, 2006.

12. Гохіна, Н. Взаємозв'язок гендерних стереотипів з розвитком гендерної ідентичності / Н. Гохіна, І. В. Хавіна // Психологічний інструментарій розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика: зб. наук. пр. наук.-практ. конф, .–Харків: НТУ «ХП». С. 51-53. (2021).

13. Гендерна педагогіка: хрестоматія / за ред. В. Гайденка; пров. з англ. В.Гайденка, О. Предборської. – Суми: Університетська книга, 2006. – 313 с.

14. Захарова, О. В. Співвідношення тендеру та статі: різноманітність підходів до розуміння. / О.В. Захарова // iPolytech Journal. – Вип. 2 (28), 2006. С.141-141.

15. Кирпа, Ю. О. Гендер та релігія / Ю. О. Кирпа // Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті : матеріали 26-го Міжнар. молод. форуму, 19–21 квітня 2022 р. – Харків : ХНУРЕ, 2022. – Т. 9. – С. 87–88.

16. Клеціна, І.С. Гендерна соціалізація / І.С. Клеціна. – Спб: Пітер, 2009. С. 38-41, 63-68.

17. Коннел, Р. Сучасні підходи// Хрестоматія феміністських текстів. Переклади. – К:Бігл, 2023. 306 с.

18. Котовська, М. Г. Чоловічі та жіночі зразки поведінки у традиційному суспільстві/М.Г. Котовська //Гендер та етнічні стереотипи, 1999 – Вип.3(7). С. 63-68.

19. Кравченко, Є. І. Чоловік і жінка: погляд крізь рекламу (соціологічні мозаїки Ервіна Гоффмана) / Є. І. Кравченко // Соціс, 1993. - № 2. - С. 117-131.

20. Курбан, С. Репрезентація основних типів гендерних стереотипів у рекламі / С. Курбан. – Київ, 2016. С. 66-68.

21. Лавріненко, Н.В. Гендерні стереотипи масової свідомості / Н.В. Лавріненко // Суспільство: моніторинг – К.: І-нт соціології НАН України, 2000. С. 79-84, 100-104.

22. Ліппман, У. Громадська думка / У. Ліппман. – К: Бігл, 2023. 326 с.
23. Марценюк, Т. Про Гендерні стереотипи зовнішньої реклами (на прикладі Подолу Києва) / Т. Про. Марценюк, О. А. Різдяна // Наук. зап. НаУКМА. Сер.: Соціол. науки, 2009. - Т. 96. С. 82–88
24. Мешкова, С. І. Агресивність підлітків з різним типом гендерної ідентичності / С. І. Мешкова // Моральне виховання у чучасному світі: психологічний і педагогічний аспект, 2017. С. 99-103.
25. Мунтян, І. С. Визначення феноменів «гендер» та «гендерна педагогіка» у науковій літературі / І.І. С.Мунтян // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ: науковий журнал, 2003. - № 4. - С. 224-228.
26. Нестеренко, М.О. Гендерні детермінанти сімейних стосунків у молодій сім'ї / М.О. Нестеренко. – Х:ХНУ Ім. Сковороди, 2019. С. 35-39.
27. Плахотник, О. Пострадянський фемінізм: український варіант./ О. Плахотник // Гендерні дослідження, 2008. – Вип 17. С. 183-198.
28. Рубін, Г. Обмін жінками: нотатки про «політичну економію» статі / Г. Рубін // Хрестоматія феміністських текстів. Переклади/за ред. Є.Здравомислової, А. Темкон. - СПб., 2000. - С. 89-139.
29. Рябова, Є. І. Гендерна рівність: шлях до матріархату або до торжества справедливості. / Є.І. Рябова // Етносоціум та міжнаціональна культура, 2020. – Вип 3. С. 82-89.
30. Резвушкина, Т. А. Брачні установки та гендерні стереотипи економічно успішних міжчин Казахстану// Казанский социально-гуманитарный вестник, 2022. Вип. 4 (55). С. 72-76.
31. Сухомлинский, В. О. Вибрані твори [Текст] : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976–1977.
32. Троценко, Л. Психологічні чинники та механізми дослідження гендерних особливостей підлітків щодо їх уявлень про щастя / Л. Троценко, Т. Комар // Молодий вчений, 2021. Вип. 1 (89). С. 33-37.
33. Усачева, Н. Теория и методология современных гендерных исследований / Н. Усачева. – Казахстан, 2015. С. 1-8.

34. Храбан, Т.Є. Фемініський гумор українського сектору соціальних мереж / Т.Є. Храбан // Погляд соціолога, 2023. – Вип 1 (83). С. 168-173.

35. Шпанер, Л. Образ дівчата у телерекламі: погляд психолога / Л. Шпанер // Український жіночий рух: здобутки і проблеми. Вип. 1. – Дрогобич: Коло, 2002. – С. 152–161.

36. Bem, S. Sex Role Adaptability – One Consequence of Psychological Androgyny // Journal of Pers. and Social Psychology. 1975. N 31.

37. Beyer, S. The accuracy of academic gender stereotypes. // Sex Roles: A Journal of Research. Issue: May, 1999.

38. Goffman, E., Gender Display, in C.Lemert and A.Branaman, eds., Goffman Reader. – Oxford, Blackwell Publ., 1997. – P. 208-227.

39. Condry, J.C., & Ross, D.F. Sex and aggression: The influence of gender label on the perception of aggression in children. // Child Development, 1983. P.232.

40. Rainwater L Family Design: Marital Saxuality, Family size and Contraception. – Chicago, 1965. – 233p

41. Tajfel H. Turner J.C. The Social Identity Theory of Intergroup Behavior// S.Worchel & W.Austin Psychology of Intergroup Relations. Chicago: Nelson-Hall, 1986.

42. Willyams J.E. Pancultural gender stereotypes revisited: the Five Factor Model. // Sex Roles: A Journal of Research, Issue: April, 1999.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Опитувальник «рольові очікування й домагання в шлюбі» А. Н. Волкова

Інструкція: перед Вами ряд тверджень, які стосуються шлюбу, родини, відносин між чоловіком і дружиною. Уважно прочитайте твердження тексту й оцініть ступінь своєї згоди або незгоди з ними. Вам пропонується 4 варіанти відповіді, що виражають певний ступінь згоди або незгоди із твердженням, а саме: «Повністю погоджуюсь», «В цілому це вірно», «Це не зовсім так», «Це невірно». Підбираючи варіант відповіді до кожного із тверджень, намагайтеся якомога точніше передати Вашу власну думку, а не те, що прийняте серед Ваших близьких і друзів. Свої відповіді реєструйте в спеціальному бланку.

(Жіночий варіант)

1. Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення її сексуальних потреб.
2. Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії чоловіка й дівчата.
3. Сексуальні стосунки - головне у відносинах чоловіка і дружини.
4. Головне в шлюбі - щоб у чоловіка й дружини було багато спільних інтересів.
5. Чоловік - це друг, що поділяє мої інтереси, думки, захоплення.
6. Чоловік - це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.
7. Найбільша турбота чоловіка - забезпечити матеріальний статок і побутовий комфорт родини.
8. Чоловік повинен займатися домашнім господарством нарівні із дружиною.
9. Чоловік повинен уміти обслужити себе, а не чекати, що дружина візьме на себе всі турботи про нього.
10. Чоловік повинен займатися дітьми не менше, ніж дружина.
11. Я хотіла б, щоб мій чоловік любив дітей.
12. Чоловіка я оцінюю по тому, чи гарний він батько своїм дітям.
13. Мені подобаються енергійні, ділові юнаки.

14. Я дуже ціную чоловіків, серйозно захоплених своєю справою.
15. Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові й професійні якості мого чоловіка.
16. Чоловік повинен уміти створювати в родині теплу, довірливу атмосферу.
17. Для мене головне - щоб мій чоловік добре розумів мене й приймав такий, яка я є.
18. Чоловік - це насамперед друг, що уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.
19. Мені подобається, коли мій чоловік красиво й модно одягається.
20. Мені подобаються гарні, високі юнаки.
21. Чоловік повинен виглядати так, щоб на нього було приємно дивитися.
22. Найбільша турбота дівчата - щоб усі члени сім'ї були доглянуті.
23. Я завжди знаю, що потрібно купити для моєї родини.
24. Я збираю корисні поради господарці: як готувати смачні страви, консервувати овочі, фрукти.
25. Головну роль у вихованні дитини завжди грає мати.
26. Я не боюся труднощів, пов'язаних з народженням і вихованням дитини.
27. Я люблю дітей і із задоволенням займаюся з ними.
28. Я прагну знайти своє місце в житті.
29. Я хочу стати висококваліфікованим фахівцем своєї справи.
30. Я пишаюся, коли мені доручають важку й відповідальну роботу.
31. Близькі й друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою й підтримкою.
32. Оточуючі часто довіряють мені свої лиха.
33. Я завжди щиро співчуваю, втішаю й опікую людей, які цього потребують.
34. Мій настрій у великій мірі залежить від того, як я виглядаю.
35. Я люблю гарний одяг, ношу прикраси, користуюся косметикою.
36. Я надаю великого значення своєму зовнішньому вигляду.

(Чоловічий варіант)

1. Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення її сексуальних потреб.
2. Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії чоловіка й дівчата.
3. Сексуальні стосунки - головне у стосунках чоловіка й дружини.
4. Головне в шлюбі - щоб у чоловіка й дружини було багато спільних інтересів.
5. Дружина - це друг, що поділяє мої інтереси, думки, захоплення.
6. Дружина - це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.
7. Найбільша турбота дружини - щоб всі члени родини були нагодовані й доглянуті.
8. Жінка багато втрачає у моїх очах, якщо вона погана господарка.
9. Жінка може пишатися собою, якщо вона гарна господарка.
10. Я хотів би, щоб моя дружина любила дітей і була їм гарною матір'ю.
11. Жінка, що страждає від материнства, неповноцінна жінка.
12. Для мене головне в жінці, щоб вона була гарною матір'ю моїм дітям.
13. Мені подобаються ділові й енергійні дівчата.
14. Я дуже ціную дівчат, всерйоз захоплених своєю справою.
15. Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові й професійні якості моєї дружини.
16. Дружина повинна, насамперед, створювати й підтримувати теплу, довірчу атмосферу.
17. Для мене головне - щоб моя дружина добре розуміла мене й приймала мене таким, який я є.
18. Дружина - це насамперед друг, уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.
19. Мені подобається, коли моя дружина красиво й модно одягається.
20. Я дуже ціную дівчат, що вміють красиво одягатися.
21. Жінка повинна виглядати так, щоб на неї звертали увагу.
22. Я завжди знаю, що треба купити для нашої квартири.

23. Я люблю займатися домашніми справами.
24. Я можу зробити ремонт квартири, полагодити побутову техніку.
25. Діти люблять грати із мною, охоче спілкуються, ідуть на руки.
26. Я дуже люблю дітей і вмю з ними займатися.
27. Я брав би активну участь у вихованні своєї дитини, навіть якби ми із дружиною вирішили розстатися.
28. Я прагну домогтися свого місця в житті.
29. Я хочу стати справжнім фахівцем своєї справи.
30. Я пишаюся, коли мені доручають важку й відповідальну роботу.
31. Близькі й друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою й підтримкою.
32. Оточуючі часто довіряють мені свої лиха.
33. Я завжди щиро співчуваю, втішаю й опікую людей, які цього потребують.
34. Мій настрій багато в чому залежить від того, як я виглядаю.
35. Я намагаюся носити одяг, що мені личить.
36. Я уважно ставлюся до крою костюма, фасону сорочки, кольорів краватки.

№	Повністю погоджуюся	В ціломуцевірно	Ценезовсімтак	Ценевірно
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
32				
33				
34				
35				
36				

ДОДАТОК Б

Тест міжособистісних відносин Лірі

Інструкція: Вам пропонується список характеристик. Слід уважно прочитати кожен і вирішити, чи відповідає вона вашому уявленню про себе. Якщо відповідає, то позначте її у протоколі хрестиком, якщо не відповідає - нічого не ставте. Якщо немає повної впевненості, хрестик не ставте. Намагайтеся бути щирими.

1. Інші думають про нього прихильно
2. Справляє враження на оточуючих
3. Уміє розпоряджатися, наказувати
4. Уміє наполягти на своєму
5. Володіє почуттям гідності
6. Незалежний
7. Здатний сам подбати про себе
8. Може проявляти байдужість
9. Здатний бути суворим
10. Строгий, але справедливий
11. Може бути щирим
12. Критичний до інших
13. Любить поплакатися
14. Часто сумний
15. Здатний проявляти недовіру
16. Часто розчаровується
17. Здатний бути критичним до себе
18. Здатний визнати свою неправоту
19. Охоче підкоряється
20. Поступливий
21. Вдячний
22. Захоплюється, схильний до наслідування
23. Поважний
24. Шукає схвалення
25. Здатний до співпраці, взаємодопомоги
26. Прагне ужитися з іншими
27. Приязний, доброзичливий
28. Уважний, ласкавий
29. Делікатний

30. Підбадьорюючий
31. Чуйний на заклики про допомогу
32. Безкорисливий
33. Здатний викликати захоплення
34. Користується в інших повагою
35. Володіє талантом керівника
36. Любить відповідальність
37. Впевнений в собі
38. Самовпевнений, напористий
39. Діловий, практичний
40. Любить змагатися
41. Стійкий, наполегливий, де треба
42. Невблаганний, але неупереджений
43. Дратівливий
44. Відкритий, прямолінійний
45. Не терпить, щоб їм командували
46. Скептичний
47. На нього важко справити враження
48. Образливий, делікатне
49. Легко бентежиться
50. Невпевнений у собі
51. Поступливий
52. Скромний
53. Часто вдається до допомоги інших
54. Дуже шанує авторитети
55. Охоче приймає поради
56. Довірливий і прагне радувати інших
57. Завжди люб'язний в обходженні
58. Дорожить думкою оточуючих
59. Товариська, уживчивий
60. Добросердечний
61. Добрий, вселяє впевненість
62. Ніжний, м'якосердий
63. Любить піклуватися про інших
64. Безкорисливий, щедрий
65. Любить давати поради
66. Справляє враження значного людини
67. Начальственно наказовий
68. Владний

69. Хвалькуватий
70. Гордовитий і самовдоволений
71. Думає тільки про себе
72. Хитрий, розважливий
73. Нетерпимий до помилок інших
74. Корисливий
75. Відвертий
76. Часто недружелюбний
77. Озлоблений
78. Скаржник
79. Ревнивий
80. Довго пам'ятає свої образи
81. Самобичуючийся
82. Сором'язливий
83. Безініціативний
84. Лагідний
85. Залежна, несамостійна
86. Любить підкорятися
87. Надає іншим приймати рішення
88. Легко потрапляє в халепу
89. Легко піддається впливу друзів
90. Готовий довіритися будь-кому
91. Схильний призначати до всіх без розбору
92. Всім симпатизує
93. Прощає всі
94. Переповнений надмірним співчуттям
95. Великодушний, терпимий до недоліків
96. Прагне протегувати
97. Прагне до успіху
98. Чекає захоплення від кожного
99. Розпоряджається іншими
100. Деспотичний
101. Сноб, судить про людей лише за рангом і достатку
102. Марнославний
103. Егоїстичний
104. Холодний, черствий
105. Уїдлиий, глузливий
106. Злий, жорстокий
107. Часто гнівливий

108. Байдужий, байдужий
109. Злопам'ятний
110. Пройнятий духом протиріччя
111. Впертий
112. Недовірливий, підозрілий
113. Боязкий
114. Сором'язливий
115. Відрізняється надмірною готовністю підкорятися
116. М'якотілий
117. Майже ніколи нікому не заперечує
118. Нав'язливий
119. Любить, щоб його опікали
120. Надмірно довірливий
121. Прагне знайти розташування кожного
122. З усіма погоджується
123. Завжди доброзичливий
124. Любить всіх
125. Дуже поблажливий до оточуючих
126. Намагається утішити кожного
127. Піклується про інших на шкоду собі
128. Псує людей надмірною добротою

ДОДАТОК В

Методика незакінчених речень «Я – жінка (чоловік)» Н. Л. Ожигової

Інструкція. Ви отримали бланки опитувальника, де в стовпчик написані незавершені речення, які починаються з фрази « Я – жінка/чоловік» і далі залишено вільний рядок. Будь ласка, протягом 10 хвилин завершіть речення :

1. Я – жінка /чоловік, тому що...
2. Я – жінка/чоловік і хочу...
3. Я – жінка/чоловік , і для мене ...
4. Я –жінка/ чоловік і не терплю, коли...
5. Я – жінка/чоловік і можу...
6. Я –жінка/чоловік та радію, коли
7. Я – жінка/чоловік і знаю, що...
8. Я – жінка/чоловік і засмучений(а) тим, що...
9. Я – жінка/чоловік і роблю...